Allt genast!

Ett läsfrämjande projekt riktat till barn och unga

Slutrapport av ett dyslexiprojekt i Östergötland 2010-2013

Cecilia Persdotter,
Anna Ekman Isaksson och Susanna Lönnqvist

Länsbibliotek Östergötland
Linköping, maj 2014

Text:
Cecilia Persdotter
Anna Ekman Isaksson
Susanna Lönnqvist
Rolf Holm

Layout och redigering:
Elisabeth Strömberg

Foton:

Anna Ekman Isaksson	s.35, 36, 37, 38, 74-85
Anne Hederén	s.16, 17, 18, 19, 20
Susanna Lönnqvist	s.59, 60, 64, 67
Cecilia Persdotter	s.18, 47, 48, 49
Elisabeth Strömberg	s.9
Errol Tanriverdi	s.4, 7, 8

Länsbibliotek Östergötland, 2014

ISBN 978-91-981516-7-1

Innehållsförteckning

Inledning 4

Sammanfattning 5

Förord 7

Uppstart på biblioteken i Östergötland 8
Projektets fas 1: 2010– september 2011
Bakgrund 8
Syfte 9
Genomförande 9

Inriktning mot barns förmedlare 11
Projektets fas 2: oktober 2011–oktober 2012
Inledning 11
Syfte 11
Metod 12
Genomförande 13
Marknadsföring 21
Analys av resultat 23
Referenser 29

Lässtimulerande arbete med barn i tre kommuner 31
Projektets fas 3: oktober 2012–oktober 2013

Delprojekt med en förstaklass i Kinda kommun 31
Inledning och bakgrund 31
Syfte 32
Metod 32
Genomförande 33
Reflexioner och avslut 38
Delprojekt med en femteklass i Linköpings kommun 41
Bakgrund 41
Syfte 41
Metod 43
Genomförande 43
Analys 52
Referenser och lästips 54
Delprojekt med en åttondeklass i Norrköpings kommun 56
Inledning 56
Metod 57
Genomförande 59
Avslutande reflexioner 66
Litteratur 68

Tre projektfaser – avslutande reflektioner 69

Ordlista 71

Bilagor
Bilaga 1: Den smarta räven 74
Bilaga 2: Valda Bokjuryböcker och filmlänkar 86
Bilaga 3: Checklista vid filmning 87
Bilaga 4: Utvärdering av läsprojekt 88

Inledning

När börjar och när slutar ett projekt som *Allt genast – Egen nedladdning* är en fråga som inte har ett enkelt svar. Rent formellt började projektet år 2010 och avslutades år 2013. Självklart finns en förhistoria och en fortsättning. Några nedslag under resan gång förtjänar att uppmärksammas.

Flera folkbibliotek i Östergötland har sedan lång tid tillbaka på olika sätt arbetat med att tillgängliggöra bibliotekens resurser för personer med någon form av synnedsättning. När dåvarande Talboks- och punktskriftsbiblioteket försiktigt började lansera och ville pröva tjänsten *Egen nedladdning* för folkbibliotek i större skala fanns ett intresse att prova det i Östergötland.

Initialt var skälen till det flera. Kerstin Olsson, länsbibliotekarie i Östergötland, fanns före projektets början med i TPB:s råd från Sveriges länsbibliotekarier. Det fanns ett stort intresse och engagemang från bibliotekscheferna i länet och ett minst lika stort intresse från biblioteksspersonalen runt om på samtliga bibliotek. De insåg att det här var en fråga som var viktig att prioritera därför att målgruppen var viktig och därför att den nya tekniken öppnade nya möjligheter som inte funnits tidigare.

Länsbibliotek Östergötland bjöd Talboks- och punktskriftsbiblioteket till ett möte i början av år 2010 för att prata om möjligheten att erbjuda samtliga talboksberättigade i Östergötland tjänsten Egen nedladdning. Om det var möjligt skulle Östergötland bli det första län som fullt ut erbjöd den möjligheten. Bitte Kronkvist, chef för Avdelningen för digitala tjänster från TPB, ansåg att det var värt att prova och att tekniken var mogen för ett fullskaleprojekt.

När också samliga bibliotekschefer ställde sig bakom projektet var det bara att sätta igång. Första året drevs projektet inom befintliga ekonomiska ramar, där undertecknad i samarbete med bl.a. Anna Fahlbeck, Linköpings stadsbibliotek, la ned mycket tid på projektet. År två kunde Cecilia Persdotter anställas för att axla projektledarrollen. Anledningen var att Statens kulturråd beviljat anslag. Under senare delen av projektperioden deltog också Susanna Lönnqvist, Norrköpings bibliotek, och Anna Ekman Isaksson, Kinda bibliotek, i kulturrådsfinansierade delprojekt.

Rolf Holm
Utvecklingsledare Bibliotek Medier
Länsbibliotek Östergötland
maj 2014

Rolf Holm.

Sammanfattning

Dyslexiprojektet Allt genast i Östergötland har varit ett lässtimulerande projekt med inriktning på personer med läsnedsättning. Att tillgängliggöra talböcker med hjälp av tjänsten Egen nedladdning, främst till barn, har varit ett huvudsakligt syfte. Projektet har, med Länsbibliotek Östergötland som projektägare, genomgått tre faser under projekttiden våren 2010–oktober 2013.

Under den första fasen mobibliserades projektets intressenter och Östergötland blev det första län i landet där tjänsten Egen nedladdning av talböcker erbjöds allmänheten.

Genom ett bidrag från Statens kulturråd kunde den andra fasen ta vid i oktober 2011. Då anställdes en projektledare som samordnade aktiviteter för att främja läslusten och tillgången till litteratur för barn med läsnedsättning. Insatserna riktades till stor del mot förmedlarna: biblioteksspersonal, skolpersonal, intresseorganisationer och föräldrar/allmänhet.

Biblioteksspersonal utbildades i registrering av Egen nedladdning och tekniken runt den nya tjänsten. Medvetenheten om vikten att ha med talböcker i all lässtimulerande verksamhet ökade. Ett mål var att få in skrivningar om detta i biblioteks- och handlingsplaner. Regelbundna nätverksträffar med aktuell information från TPB var uppskattade.

Pilotgrupper i personalen utbildades; dessa kunde sedan lära ut olika tekniska moment till sina kollegor.

Under Dyslexiveckan i oktober 2011 och Get online week i mars 2012 hade många bibliotek öppet hus med demonstrationer av olika sätt att läsa. Förutom talböcker och Egen nedladdning visade man hur det går till att ladda ner och läsa e-böcker och andra e-tjänster.

Två länsstudiedagar med lässvårigheter/dyslexi som tema anordnades, en riktad mot biblioteks- och skolpersonal och en mot gymnasielärare.

I flera kommuner anordnades studiedagar för grundskolelärare där de bl.a. genom workshops fick ta del av olika alternativa verktyg.

Flera aktiviteter uppmärksammades av media.

Nytt marknadsföringsmaterial producerades; affischer och foldrar skickades ut till bibliotek och skolor.

Under projektets andra fas ökade antalet egna nedladdare och antalet nedladdade talböcker stadigt. De olika utbildningsaktiviteterna blev mycket uppskattade, både av biblioteksspersonal och skolpersonal. Det ledde till en ansökan hos Kulturrådet om ett förnyat bidrag, som möjliggjorde en förlängning av projektet i en tredje fas.

I projektets tredje fas, läsåret 2012–2013, riktades verksamheten in på lässtimulerande arbete med barnen. I Linköping, Kinda och Norrköping genomfördes tre delprojekt i skolklasser. Målen var att finna metoder för lässtimulerande arbete där talböcker ingår; att främja barns delaktighet och att erhålla ett fördjupat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan bibliotekarier och pedagoger. Ett syfte var att använda modern teknik, med Ipads och olika applikationer och

att registrera de elever som ville och var behöriga till tjänsten Egen nedladdning. Arbetet skulle dokumenteras, exempelvis genom loggbok.

En förstaklass i Kinda fick lyssna till en berättelse, *Den fantastiska räven* av Roald Dahl. Först illustrerade de berättelsen med egna bilder och sedan återberättade de den med egna ord. De använde Ipads för sitt skapande och resultatet blev en ny bok, *Den smarta räven*. Den trycktes upp så att alla elever fick ett eget exemplar.

I Linköping fick en femteklass jobba med Bokjuryn. Först läste eleverna böcker; några läste talböcker i Ipads med appen Read2Go. Sedan jobbade de i grupp och skrev manus till en bokpresentation som filmades och redigerades i Ipad. Man hade också ett empatiprojekt som inleddes av en museipedagog med ett bokevent. Efter det följde läsning och boksamtal

I Norrköpings delprojekt deltog en åttondeklass som läste romaner på temat kärlek och hade boksamtal. Sedan högläste man noveller som eleverna fick illustrera på valfritt sätt. Det resulterade i filmer som framställdes med hjälp av Ipads och olika appar. Eleverna förde loggbok under tiden och deltog i en utvärdering.

De tre delprojekten ledde till att eleverna skapade berättelser med olika uttrycksmedel och med hjälp av modern teknik. Elevgrupperna samarbetade med varandra och personer med läsnedsättning var integrerade i grupperna. Trots att lärarna hade svårt att få planeringstid så upplevdes samarbetet mellan bibliotekarier, lärare och elever som positivt. För delprojektens bibliotekarier var det värdefullt att få tid för planering, att lära sig mer om tekniken, att samverka med andra yrkesgrupper och att dokumentera.

Ett återkommande problem i våra projektfaser har varit teknik som inte fungerar i bibliotek och skolor. Behörigheter för vilka program som kan laddas ner varierar, teknisk utrustning kan saknas, trådlös uppkoppling finns inte i alla skolor eller på alla bibliotek. Utan tillgång till fungerande teknik kan vi inte få en likvärdig skola eller biblioteksservice.

Förord

Dyslexiprojektet Allt genast i Östergötland har genomgått tre faser.

Denna slutrapport innehåller tre huvuddelar där del ett tar upp den första fasen, projektets uppkomst under 2010 och fram till september 2011.

Del två omfattar den andra fasen då projektet genom bidrag från Statens kulturråd fick medel att anställa en projektledare, oktober 2011–oktober 2012.

Den tredje delen omfattar perioden oktober 2012–september 2013 då ett nytt bidrag från Kulturrådet finansierade tre delprojekt i länet. Varje delprojekt redovisas i ett kapitel för sig.

Slutligen kommer avslutande reflektioner. Efter rapportdelen finns en ordlista med förklarande ord och begrepp.

Rapporten är sammanställd i projektets slutfas. Projektledare Cecilia Persdotter har skrivit huvuddelen av rapporten. Kapitlet om delprojektet i Kinda kommun är författat av Anna Ekman Isaksson och kapitlet om delprojektet i Norrköpings kommun av Susanna Lönnqvist.

Cecilia Persdotter.

Anna Ekman Isaksson.

Susanna Lönnqvist.

Ett tack till Agneta Hagelin, Rolf Holm, Kerstin Olsson och övrig personal vid Länsbibliotek Östergötland som varit behjälpliga med utformningen och granskningen av rapporten och till Torbjörn Dahlander vid MTM[1], Myndigheten för tillgängliga medier, som bistått med statistik.

Cecilia Persdotter
Projektledare för Allt genast

1 MTM bytte namn den 1 januari 2013. Innan dess var namnet TPB, Talboks- och punktskriftsbiblioteket. Båda namnen används i rapporten, beroende på aktuell tidsperiod.

Uppstart på biblioteken i Östergötland

Projektets fas 1: januari 2010–september 2011

Bakgrund

De senaste åren har den tekniska utvecklingen av talböcker gått snabbt. Tidigare var en person med läshinder hänvisad till biblioteket för att kunna låna en talbok. Under 2008 fick en grupp studenter för första gången pröva att ladda ner talböcker till sin egen dator eller lyssna strömmande (projektet Student Direkt). Året efter fick några grupper av låntagare vid folkbibliotek i Västra Götalandsregionen prova på denna tjänst (projektet Folkbibliotek Direkt med Låna, Ladda, Lyssna). Då dessa projekt gav positivt gensvar, beslutade TPB, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, att satsa på en nationell tjänst för enskild nedladdning av talböcker. Tjänsten kallades till en början Enskild nedladdning eller Daisy Direkt, men fick senare namnet Egen nedladdning. I rapporten används genomgående begreppet Egen nedladdning. Tjänsten skulle testas på prov i något län under 2010 innan den under påföljande år planerades bli tillgänglig i hela landet.

I Östergötland hade man följt den tekniska utvecklingen av talböcker med intresse. Fördelarna med den nya tjänsten Egen nedladdning var för individen att kunna söka fram, låna och ladda ner önskade böcker själv. I och med det skulle låntagaren få en ökad tillgänglighet till litteraturen, med bibehållen integritet. I länet var man angelägen om att vara med och prova den nya tjänsten. Vid ett möte i början av 2010 beslutades att satsa på ett dyslexiprojekt. Som deltagare i TPB:s försök blev Östergötland nu det första län i landet som erbjöd Egen nedladdning av talböcker till alla sina berättigade talbokslåntagare.

Anna Fahlbeck på Linköpings stadsbibliotek.

Projektet fick namnet Dyslexiprojektet Allt genast. Projektägare blev Länsbibliotek Östergötland med utvecklingsledare Rolf Holm som drivande kraft. Samarbetspartkners blev folkbiblioteken i Östergötland, speciellt Linköpings stadsbibliotek, TPB och Dyslexiförbundet FMLS i Östergötlands län. Projektet var än så länge ofinansierat, man fick lita till den ordinarie verksamheten för arbetet.

En förstudie med nollanalys gjordes och i september 2010 hade man en kickoff. Bibliotekscheferna i länet, som alla stod bakom projektet, och andra intressenter åkte till TPB i Stockholm på studiebesök. Efter informativa föreläsningar genomfördes gruppdiskussioner om hur arbetet i länet kunde se ut. En idé var att skapa lokala delprojekt där biblioteken själva kunde välja inriktning.

Syfte

Syftet med projektet var att verka läsfrämjande så att länets berättigade talbokslåntagare skulle få tillgång till Egen nedladdning efter registrering på biblioteket.

Man ville utbilda biblioteksspersonal i att handleda målgruppen och dess förmedlare.

Under Dyslexiveckan i oktober 2010 ville man också ha en kampanj för att nå ut till de personer med läshinder som inte redan använde bibliotekets tjänster.

Genomförande

Länsbibliotekschef Kerstin Olsson.

Under hösten 2010 anordnades en studiedag för biblioteksspersonal.

Samtliga kommunbibliotek utsåg kontaktpersoner för projektet och en första nätverksträff anordnades. Man bollade idéer, där en tanke var att satsa på barn och unga med läshinder. Det beslutades att man skulle söka medel från Kulturrådet för en fortsättning av projektet.

En webbplats för projektet skapades på länsbibliotekets webbsida. Där lades nytt marknadsföringsmaterial ut, i form av affischer och foldrar som kunde laddas ner.

Studiedag i Linköping den 15 september 2010.

I januari 2011 anordnades en studiedag, ”Allt genast och skolbiblioteken”. Intresset var stort och det kom många frågor, inte minst om tekniken och reglerna kring upphovsrättslagen.

Under våren började sedan information om Egen nedladdning och projektet sprida sig vidare i länet. Vid Linköpings stadsbibliotek inleddes ett samarbete med grundskolans speciallärare. På Mjölby bibliotek sammanställde man en handlingsplan för att utbilda all personal i registrering och de tekniska momenten kring Egen nedladdning. Planer fanns också på samverkan med det landsomfattande projektet Digidel 2013, för ökad digital delaktighet.

I slutet av maj 2011 kom så ett glädjande besked. När bidrag för läsfrämjande projekt delades ut stod i pressmeddelandet från Statens kulturråd: ”Den största summan, en halv miljon kronor, får Länsbiblioteket i Östergötland för projektet Allt genast. Tanken är att främja läsning för barn och unga med dyslexi.”

Nu kunde en projektledare anställas och projektet gick därmed in i en ny fas.

Inriktning mot barns förmedlare
Projektets fas 2: oktober 2011–oktober 2012

av Cecilia Persdotter

Inledning

I projektets andra fas, från oktober 2011 till oktober 2012, blev det min uppgift att vara projektledare. Intresset att stödja barn med läsnedsättning hade väckts tidigare, i mitt arbete som skolbibliotekarie. Vid utlån av talböcker på Daisy-skiva eller i mp3-spelare i skolbiblioteket hade jag märkt att flera elever fick en ökad läslust. När möjligheten till Egen nedladdning kom ville jag lära mig mer och deltog därför i länsstudiedagen för skolor i januari 2011. För mig känns det angeläget att öka tillgängligheten till litteraturen.

Barn i grundskolan har rätt till en likvärdig utbildning, något som de inte alltid får. Det tog också Skolinspektionen upp i sin kvalitetsgranskning från våren 2011: Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i grundskolan.

Man räknar med att 6–10 % av befolkningen i vårt land är dyslektiker eller har någon annan form av läsnedsättning. Dessa personer har rätt att läsa talböcker som tillhandahålls av MTM, Myndigheten för tillgängliga medier. Myndigheten bytte namn den 1 januari 2013; fram till dess kallades den TPB, Talboks- och punktskriftsbiblioteket.

Erfarenheten visar att talbokslåntagare är en svår grupp för biblioteken att nå. Har man problem att läsa är det inte självklart att man vill besöka biblioteket, som ju förmedlar tillgången till talböcker. I Östergötlands tretton kommuner beräknades minst 25 000 personer vara berättigade att låna talböcker men bara ca 2 000 personer hade utnyttjat möjligheten fram till våren 2011.

För att nå ut till barnen behöver deras förmedlare utbildas och inspireras. Både biblioteks- och skolpersonal och inte minst berörda föräldrar behöver bekanta sig med möjligheterna och tekniken runt talböcker och Egen nedladdning. Det första året i det kulturrådsstödda projektet kom därför mycket att handla om insatser riktade till barns förmedlare.

Syfte

Syftet med projektet var att öka tillgängligheten till litteratur och talböcker, för att främja en ökad läsförståelse, läsupplevelse och läslust. Man ville verka för att olika aktörer skulle få kännedom och kunskap om den nya tjänsten Egen nedladdning så att den skulle kunna användas i lässtimulerande syfte.

Samverkan med olika intressenter var viktigt. Exempelvis kunde TPB:s planerade informationskampanj samt aktiviteter inom det nationella projektet Digidel 2013 ingå.

Projektet ville också kartlägga det läsfrämjande arbete med talböcker som sker lokalt och hitta metoder för barns delaktighet.

Mål och målgrupp

Projektets huvudsakliga mål var

- Att verka läsfrämjande för målgruppen barn och unga med dyslexi eller annan form av läsnedsättning.
- Att öka det totala antalet talboksanvändare i länet och sträva efter att i slutet av projekttiden ha samma antal Egna nedladdare som antal talbokslåntagare vid projektets början, dvs. 2 000 personer.

Projektets huvudsakliga målgrupp var barn under 18 år med läsnedsättning och deras föräldrar. Målgrupp var även andra vuxna förmedlare, främst biblioteks- och skolpersonal.

Projektorganisation

Länsbibliotek Östergötland var projektägare och folkbiblioteksche-ferna i Östergötland styrgrupp.

Referensgrupp var Dyslexiförbundet FMLS i Östergötland, ABF Östergötland, Bildningsförbundet Östergötland, Språkpedagogiskt centrum i Linköping och Skoldatateket i Norrköping.

I projektgruppen ingick kontaktpersoner från länets folkbibliotek.

Andra projekt i länet

Bland övriga projekt vid Länsbibliotek Östergötland, med möjlighet till samverkan, fanns Digidel 2013 och BESÖK.

Digidel 2013 är en nationell kampanj där man med gemensamma krafter i samhället vill öka den digitala delaktigheten och få alla att våga, vilja och kunna ta del av internet.

BESÖK står för ”Biblioteksspersonal i E-län Samverkar för Ökad Kompetens”. Projektet, som medfinansieras av Europeiska socialfonden, syftade till att kompetensutveckla medarbetarna på de tretton folkbiblioteken i Östergötland, universitetsbiblioteket och länsbiblioteket.

Metod

Projektplanering

Ansökan till Kulturrådet låg till grund för projektplaneringen. En viktig punkt i arbetet med att nå ut till barnen var behovet av kompetensutveckling för barns förmedlare via kontakter med projektets kontaktpersoner och skolledare.

För att få en bakgrund tittade jag först på vad som hänt i projektets tidigare fas. Historik med bl.a. protokoll från tidigare möten fanns att läsa på projektets webbsida. Jag utbytte tankar och idéer om projektet med annan personal på länsbiblioteket och undersökte hur man arbetat lässtimulerande med talböcker i andra län.

Genom besök på de olika biblioteken i länet och samtal med kontaktpersonerna ville jag göra en kartläggning av nuläget. Det innebar frågor om vilka aktiviteter som pågick på biblioteken, vilka behov som fanns och möjligheter till samverkan. Utifrån resultatet kunde olika aktiviteter planeras.

Önskemål som framkom var:
• Aktiviteter riktade mot allmänheten, t.ex. under Dyslexiveckan och Get online week.
• Nätverksträffar för kontaktpersoner med aktuell information från TPB.
• Utbildning av biblioteksspersonal i tekniken runt Egen nedladdning och olika sätt att läsa.
• Aktiviteter riktade mot skolan med information kring lässtimulerande arbete för barn med läshinder.
• Lässtimulerande delprojekt i kommunerna.
• Nytt marknadsföringsmaterial.

Genomförande

Kartläggning av nuläget

Som projektledare inledde jag genom att medverka i den *E*uropeiska Dyslexiveckan 2011, med demonstration av Egen nedladdning för allmänheten på tre bibliotek i länet.

Därefter följde ett antal samtal och möten för att få en helhetsbild av nuläget. Här var projektgruppen, med kontaktpersonerna på folkbiblioteken, viktiga samtalspartners. Kontakter med dem hade inletts vid en nätverksträff i september 2011; vi fortsatte nu med diskussioner på deras egna bibliotek. På Skoldatateket i Linköping och i Norrköping fick jag värdefull information om hur de arbetar med barn med läsnedsättning.

Kontaktpersonerna på folkbiblioteken hade kunskap om Egen nedladdning, men hur väl var övrig biblioteksspersonal insatt i tjänsten? Hur arbetade man läsfrämjande?

Det såg olika ut, bl.a. beroende på bibliotekens storlek. I Östergötlands tretton kommuner finns allt från små bibliotek med två personer, till större med uppemot femtio personer anställda. I Mjölby t.ex. hade man en handlingsplan för att utbilda all personal. I Linköping hade huvudbibliotekets tillgänglighetsbibliotekarie startat en kurs för speciallärare och elever med läsnedsättning. De erbjöds att komma på riktade ”Daisy-bokprat” med talböcker, och med uppföljande samtal. Detta delprojekt föll mycket väl ut; utlåningen av talböcker bland medverkande barn ökade under perioden med 30 %.

På några bibliotek var vissa tjänster vakanta eller ny personal hade inte hunnit skaffa sig kompetens om Egen nedladdning ännu. Vid vissa bibliotek gick mycket tid åt till konverteringsarbetet inför övergången till Göta, Östergötlands nya biblioteksdatasystem. Fler utbildningsinsatser behövdes.

Hur såg det ut på skolbiblioteken i Östergötland?

De flesta gymnasieskolor har bibliotek med utbildade bibliotekarier. Flera av dessa erbjuder ett väl fungerande stöd till elever med läsnedsättning. På grundskolans bibliotek är det däremot inte lika vanligt att ha en utbildad bibliotekarie. I en av länets kommuner, Motala, har samtliga grundskolor tillgång till en skolbibliotekarie på deltid. Bibliotekarierna är knutna till folkbiblioteket. I Linköping har

man ett antal skolor (vid denna tid tio stycken) med s.k. fokusbibliotek. På varje fokusbibliotek finns en bibliotekarie anställd på heltid. Övriga skolor i kommunen har en lärare som arbetar viss tid i biblioteket, som biblioteksspedagog. Enstaka skolor i andra kommuner har skolbibliotekarie, andra har personal från folkbiblioteket som arbetar viss tid i skolan. Ibland finns lärare med viss tjänstgöring i skolbiblioteket.

De skolbibliotek som är bemannade med utbildad personal kan få talbokstillstånd och därmed möjlighet att registrera elever för Egen nedladdning. Om skolbiblioteket saknar talbokstillstånd hänvisas man till folkbiblioteket. Vid min kartläggning såg jag att där det fanns utbildade skolbibliotekarier hade många kommit igång med marknadsföringen av Egen nedladdning. Där skolbibliotekarier saknades hade folkbiblioteken kommit olika långt i samverkan med skolan. Intentionerna var ofta goda men tiden hade inte alltid räckt till för att skapa ett tillfredställande samarbete så att elever med läsnedsättning fick möjligheten att låna talböcker under skoltid. Skolornas personal kände ofta inte till tjänsten Egen nedladdning och möjligheten för elever att registrera sig på biblioteket.

Aktiviteter riktade mot allmänheten

Dyslexiveckan 2011 och 2012

Europeiska dyslexiveckan, ofta kallad Dyslexiveckan, infaller under oktober månad.

Samtliga folkbibliotek i länet engagerade sig under 2011. På flera orter skedde planeringen i samarbete med Dyslexiförbundet FMLS. Språkpedagogiskt Centrum i Linköping och Skoldatateket i Norrköping deltog också, liksom Barn- och utbildningsförvaltningen i Söderköping. En kommun hade författarbesök och på de flesta orter hade man s.k. dysleximingel som blev mycket uppskattade. Det innebar öppet hus vissa tider, med information bl.a. om talböcker och möjlighet att registrera sig för Egen nedladdning. Själv deltog jag på flera orter.

Annonseringen i media samordnades av Länsbibliotek Östergötland. Norrköpings Tidningar och Motala Tidningar uppmärksammade aktiviteterna med reportage från biblioteken.

Dyslexiveckan 2012 innefattade liknande arrangemang som året innan. Temat var ”Att läsa på många sätt” och inkluderade förutom talböcker även ljudböcker och e-böcker. En affisch framställdes i samverkan med det nationella Digidel 2013 i Kalmar, Blekinge och Kronobergs län. Biblioteksspersonal i Östergötland bloggade också på Digidel-projektets nationella blogg under Dyslexiveckan.

Länsbibliotek Östergötland bidrog detta år, i varje kommun som så önskade, med att bekosta ett författarbesök eller en föreläsning om hur det är att leva med dyslexi. Dessutom hade Dyslexiprojektet Allt genast i samarbete med Digidel 2013 och BESÖK genomfört en s.k. pilotutbildning av personal inför Dyslexiveckan. Mer om det följer längre fram i rapporten.

Övriga aktiviteter

Projektet Digidel 2013 anordnade den 26–30 mars 2012 Get online week, som också var en internationell kampanj. I samverkan med bl.a. Dyslexiprojektet Allt genast hade biblioteken i länet öppet hus, med många olika programpunkter för att få fler personer digitalt delaktiga. Demonstration av Egen nedladdning av talböcker var en av aktiviteterna.

Vid invigningen av Valdemarsviks nya bibliotek i augusti 2012 medverkade jag med en station som visade på ”Många sätt att läsa” med talböcker och olika e-tjänster.

Nätverksträffar

Under projektets nätverksträffar möttes kontaktpersonerna för att utbyta erfarenheter. Vid flera möten var också TPB representerade. De informerade om det senaste gällande talböcker och svarade på deltagarnas frågor, något som uppskattades mycket.

Själv informerade jag om Egen nedladdning även vid länets nätverksträffar för gymnasiebiblioteken, barnverksamheten och Digidel 2013.

Under året utökades antalet kontaktpersoner för projektet genom att även gymnasie- och grundskolebiblioteken fick möjlighet att utse kontaktpersoner.

Utbildning av biblioteksspersonal

På kommunbiblioteken var all personal ännu inte utbildad i att registrera låntagare till Egen nedladdning. Utbildningsinsatserna fortsatte under projekttiden. Jag besökte de flesta kommunbibliotek för att lära känna de olika biblioteksmiljöerna, knyta kontakter med personalen och se hur de arbetade med talböcker. De som önskade fick utbildning och demonstrationer. Det var lärorikt att se hur man arbetade på de olika biblioteken, höra vilka lyckosamma möten man haft med nya låntagare, alternativt vilka hinder man stött på. På mer än ett ställe hade man problem med tekniken. Program för att ladda ner eller läsa talböcker kunde vara spärrade eller man kunde sakna publika datorer för att demonstrera Egen nedladdning. Det var viktigt att synliggöra dessa problem, som också dök upp på skolorna, så att man kunde försöka hitta lösningar.

Tekniska manualer var efterfrågade. Kunnig biblioteksspersonal hjälptes åt att framställa olika lathundar som lades ut på projektets webbsida. Under våren, i samband med Get online week, framkom önskemål från biblioteksspersonal i länet om ett uppdaterat material gällande olika så kallade e-tjänster, t.ex. lån av e-böcker. Norrköpings stadsbibliotek hjälpte länsbiblioteket att framställa nya handledningar och en folder för allmänheten trycktes upp.

I januari 2012 anordnades en studiedag för skola och bibliotek, mer om den står att läsa i nästa avsnitt.

Teknikdagar och pilotutbildning

För att kunna lära ut till andra måste man först lära sig själv. Vi var flera personer på länsbiblioteket som träffades under våren 2012 för att hjälpa varandra med tekniken. Vi gick igenom olika e-tjänster som Egen nedladdning av talböcker, att låna och lyssna på talböcker i telefon eller surfplatta och att låna ljudböcker samt e-böcker.

När sommaren närmade sig anordnade jag ett par så kallade teknikdagar med öppet hus. Jag erbjöd biblioteksspersonal i länet att komma och få individuell handledning i de olika momenten kring e-tjänster. I samband med detta föddes en idé om samverkan mellan Dyslexiprojektet Allt genast, BESÖK och Digidel 2013.

Dyslexiveckan 2012 skulle ha temat ”Att läsa på många sätt”. Som en kompetensutveckling inför veckan kunde några s.k. piloter ur länets biblioteksspersonal utbilda sina kollegor i de olika e-tjänsterna. Vi sökte efter fler frivilliga piloter och snart var vi sex personer som träffades för att utbilda varandra.

Pilotutbildarna: Marie Eriksson, Kira Berg, Tommy Jansson, Anna Fahlbeck, Mona Quick och Cecilia Persdotter.

Vi arbetade sedan i par och hade två utbildningstillfällen vardera med tio deltagare. Sextio biblioteksanställda i länet fick därigenom en genomgång av hur man laddar ner e-böcker, ljudböcker och talböcker till surfplatta/smartphone, mp3-spelare eller läsplatta. Vi tittade också på Götabibliotekens webb som lanserats under våren. Syftet var att de som genomgått utbildningen sedan skulle dela med sig av kunskapen till sina kollegor. Utbildningstillfällena föll mycket väl ut. Någon tyckte att det var skönt att ha bibliotekskollegor och inte okända experter som lärare. Önskemål kom om fler utbildningstillfällen. (Länsbibliotek Östergötland, 2012.)

Aktiviteter riktade mot skolan

Informationskampanj riktad mot skolledare

Bildningsförbundet Östergötland inbjöd till ett möte med länets folkhögskolerektorer i november 2011. Där fick jag tillfälle att presentera projektet och svara på frågor om talböcker. Rektorerna var

angelägna att lära sig om detta eftersom folkhögskolorna har många elever med läsnedsättning.

Genom mitt arbete som skolbibliotekarie visste jag att inte alla vuxna i skolan har kännedom om vem som kan få låna talböcker eller vad Egen nedladdning innebär. Ett viktigt uppdrag var att nå ut med denna information till barnens förmedlare i skolan. För att nå ut till grundskolorna vände jag mig till skolledare i länet. Vid telefonsamtal med skolchefer eller motsvarande personer i de olika kommunerna presenterades projektet. Därefter bad jag att få skicka ett informationsbrev om Dyslexiprojektet Allt genast och en inbjudan till vår studiedag för skola och bibliotek i januari 2012. De erbjöds också information om projektet på rektorsmöten samt hjälp att ordna studiedagar kring talböcker och läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Informationsbrevet skickades med e-post till samtliga grundskolerektorer i länet.

Som ett resultat blev vår studiedag i januari 2012 snart fullbokad. Ett femtiotal lärare från nio kommuner deltog, liksom ett trettiotal biblioteksanställda.

I Norrköping fick jag dessutom tillfälle att presentera projektets läsfrämjande arbete med talböcker på ett möte för samtliga grundskolerektorer i kommunen.

Andra aktiviteter som kontakten med skolledarna ledde till var en träff med blivande bibliotekspedagoger i Söderköping samt flera lokala studiedagar i länet.

I Norrköping besökte jag Ebersteinska gymnasiets bibliotek på en träff där flera av kommunens specialpedagoger var med. Här efterfrågade man bl.a. informationsmaterial om talböcker på andra språk än svenska.

Studiedag för skola och bibliotek

Skol- och bibliotekspersonal i Östergötland inbjöds till en heldag 31 januari 2012 med temat ”Läslust för barn med läshinder – kunskapspåfyllnad och inspiration”. Studiedagen blev fulltecknad med ca 80 deltagare, varav ett femtiotal var lärare. Programmet innehöll en lägesrapport för Dyslexiprojektet Allt genast, information om verksamheten vid Språkpedagogiskt Centrum i Linköping, bl.a. ett projekt med bilderbokssamtal. Skoldatateket i Linköping demonstrerade talsyntes och andra pedagogiska program för PC. Tillfälle till gruppdiskussioner och workshop i tekniken kring nedladdning av talböcker m.m. (med sju stationer) gavs också. Vårt nya marknadsföringsmaterial hade just blivit klart, så tryckta foldrar delades ut, liksom en utvärderingsblankett.

Projektledare Cecilia Persdotter.

Dagen fick överlag ett mycket gott omdöme och toppbetyg gavs till läsambassadör Johan Unenge samt till Agneta Hede från Motala som talade om ”Att växa upp som tjej med dyslexi”. Till workshop-delen hade många deltagare önskat mer tid.

Både lokal-tv, radio och press uppmärksammade dagen.

Läsambassadör Johan Unenge.

Agneta Hede från Motala.

Lokala studiedagar

I samverkan med kommunbiblioteken var Dyslexiprojektet Allt genast med på grundskolans studiedagar i Boxholm, Mjölby och Motala. Information gavs om lån och läsning av talböcker och Egen nedladdning. På andra orter ordnades liknande aktiviteter med kommunbiblioteket eller skolbiblioteket som arrangör.

Studiedagarna i Motala, i samarbete med Motala Biblioteks Skolbibliotekscentral, utvecklades till ett projekt i projektet. Det började med en halv studiedag i april 2012 på en grundskola i Borensberg. Vi hade olika stationer. På en av dem föreläste jag om läsnedsättning, Egen nedladdning och läsprogrammet AMIS. På de andra stationerna fanns kommunens åtta skolbibliotekarier och tillgänglighetsbibliotekarien från huvudbiblioteket. De demonstrerade olika sätt att läsa med nedladdning av talböcker; överföring av talbok från dator till bärbar enhet, t.ex. mp3-spelare; att läsa talbok på surfplatta eller i smartphone med hjälp av appen Daisy Reader; att läsa i Daisy-spelare; inskanning av text och talsyntes på dator; att låna och läsa böcker på läsplattor samt att använda Echo smartpen för inspelning av ljud och för anteckningar. Vid en station presenterades också lättlästa böcker.

Studiedag på Södra skolan i Motala.

Studiedagen föll mycket väl ut. Fler förfrågningar kom in och innan projektets slut i oktober 2012 hade vi genomfört fem halva studiedagar. I och med det nådde vi de flesta grundskolelärare i Motala kommun. Vid ett av tillfällena närvarade också både kommunens

utbildningschef och bildningschef, som båda var mycket positiva till studiedagen.

En utvärderingsblankett delades ut till lärarna och de gav i genomsnitt ett betyg högre än 3,5 på en skala 1-5. Det som drog ner betyget var i huvudsak teknik som krånglade och att man hade velat ha mer tid på varje station. Exempel på kommentarer från enkäten:

”Allt bra, bara tiden som var för kort.”

”Mycket intressant att få information om all den teknik som kan hjälpa våra elever!”

”Station 5 fungerade ej.”

”En bra och intressant dag. Vilka duktiga bibliotekarier vi har i Motala. Toppen!”

Efter studiedagarna hade vi som deltog med programpunkter ett utvärderingsmöte. Synpunkter som kom fram var:

- Alla medverkande hade lärt sig mer om tekniken under pro cessen.
- Gruppen kände sig styrkt av att få samarbeta och visa upp sina kunskaper inför skolpersonalen.
- Det var bra att visa lärarna ett smörgåsbord av vilka möjlig heter som finns, sedan kan de som är intresserade be om mer ingående information.
- Organisationen fungerade bättre efter första dagen, då vi ändrade på sådant som hade tagit onödigt mycket tid.
- Någon form av problem med tekniken dök upp på varje skola. Alla hjälpmedel fungerar inte i skolmiljö, vilket är frustrerande. Vems är ansvaret för att det ska fungera?

Länsstudiedag för gymnasieskolorna

Vid ett nätverksmöte för gymnasiebiblioteken som jag närvarade vid kom en fråga: Kunde länsbiblioteket och Dyslexiprojektet Allt genast lämna ett förslag till program på länets gemensamma studiedag i början av oktober 2012? Det resulterade i ett samarbete med Vretagymnasiet och BESÖK.

Anna Tebelius Bodin.

Samarbetet ledde till studiedagen ”Läsa och lära på olika sätt, i alla ämnen” (Länsbibliotek Östergötland, 2012.) Ett sjuttiotal personer deltog under denna dag som inföll under Dyslexiveckan 2012, i slutet av min tid som projektledare (Länsbibliotek Östergötland, 2012.)

Förutom information om talböcker och Egen nedladdning ingick exempel på stöd till studenter med läsnedsättning från Platengymnasiet i Motala och Linköpings universitet. Anna Tebelius Bodin föreläste och gav handfasta råd, hur man som lärare kan stödja studenter med läsnedsättning.

Skoldatateket i Linköping visade pedagogiska program för PC.

En utvärderingsblankett delades ut och dagen som helhet fick 4 i medelbetyg på en skala 1-5.
Här följer några kommentarer från utvärderingsenkäten:
”Man behöver mycket hjälp på skolorna! Om man inte vet allt som finns är det ju svårt att använda hjälpmedel.”
”Bra att höra synpunkter från föreläsare, f.d. elever som berättade från ’verkligheten’. Mycket nyheter att ta in.”
”Fantastiskt bra dag. Väldigt intressant att få höra om hur stödet till elever med dyslexi ser ut i olika verksamheter.”
”Tekniker på skolorna behöver vara med. Rektor behöver ordna så att detta fungerar.”

Leif Lindén, Skoldatateket Linköping.

Läsfrämjande delprojekt i kommunerna

Biblioteksplaner

I ett brev till styrgruppen uppmanades bibliotekscheferna att inkludera det lässtimulerande arbetet med talböcker i biblioteksplaner och handlingsplaner. En folder skickades med till bibliotekspersonalen: *Satsa på framtiden: nationell handlingsplan om läs- och skrivsvårigheter/ dyslexi*. Foldern var utgiven med medel från dyslexifonden och utgjorde en lämplig grund för diskussioner om biblioteks- och läsfrämjandeplaner samt hur vi bemöter personer med funktionsnedsättningar på våra bibliotek. Förhoppningen är att service för personer med läsnedsättning ska få en självklar plats vid utformandet av nya lokala handlingsplaner.

Lokala projekt

Hur gick det med lokala lässtimulerande projekt? Det såg olika ut i kommunerna. Mycket beroende på bibliotekets storlek och förmågan att avsätta tid. Här kommer några exempel:

• Daisy-bokpraten vid Linköpings huvudbibliotek har nämnts tidigare. Skolorna fick en förnyad inbjudan, till s.k. special-bokprat. Mjölby biblioteks satsning på att utbilda all personal i Egen nedladdning fortsatte. Mjölby bibliotek blev också utnämnt till ”Bästa lättlästa bibliotek” 2012.

• Skolbibliotekarierna är en grupp som fortlöpande arbetar med lässtimulans och exempel finns, bl.a. från Bergvallaskolan i Motala, på hur man jobbat med boksamtal där talböcker ingår. Barnen har då själva fått välja bland titlar som även finns som talbok.

• På Berzelius gymnasiebibliotek i Linköping, där man länge varit aktiva med att ge elever med läsnedsättning tekniskt stöd, ville man

i en ny fas koncentrera sig på läsupplevelser genom bokprat och författarbesök.

• På Söderköpings bibliotek ville man satsa på föräldrarna och ordnade i samverkan med en specialpedagog en informationskväll på biblioteket. Tyvärr fick kvällen ställas in p.g.a. sjukdom men man planerade att upprepa inbjudan.

• I Åtvidaberg fick man en ny bibliotekarie på högstadieskolan under våren. I tjänsten är 25 % av tiden vikt till Egen nedladdning och kultur. Ett aktivt arbete för att nå ut med information om talböcker till både skolpersonal, elever och föräldrar inleddes. Man satte upp dessa mål:

○ Att all personal i Åtvidabergs kommun som kommer i kontakt med elever på grundskolan med läsnedsättning ska känna till tjänsten ”Egen nedladdning”.

○ Att skönlitterärt läsande med hjälp av talböcker och ljud böcker underlättas.

○ Att öka elevers, pedagogers och föräldrars kunskap om hur man använder ljud- och talböcker i undervisningen.

Marknadsföring

Informationsmaterial

Det fanns efterfrågan på nytt marknadsföringsmaterial om talböcker och Egen nedladdning. Projektet hade inte någon egen budget att producera sådant men Länsbibliotek Östergötland kunde bidra med medel till tryckning av en folder. Jag tittade på vad Länsbibliotek Östergötland och andra länsbibliotek hade framställt tidigare.

I Västra Götaland var man generös och lät oss använda bilder som de producerat. Med hjälp av länsbibliotekets redaktör framställde vi så nytt material. En folder i A6-format trycktes upp i sammanlagt 15 000 exemplar. Affischer och foldrar i A5-format lades ut på projektets webbsida så att varje bibliotek själv kunde ladda ner och skriva ut. De gjordes i flera versioner med två olika bilder, varav den ena vände sig främst till ungdomar.

Materialet blev klart under januari 2012. Den tryckta foldern skickades ut med ett informationsbrev till skolledare i länet och kunde också delas ut på länsstudiedagen för bibliotek och skola. Varje folkbibliotek fick också ett antal foldrar att dela ut till allmänhet och skolor. Senare under våren skickades affischer och foldrar ut till fler skolbibliotek i länet, både till kommunala och fria grundskolor, gymnasieskolor och folkhögskolor; till bildningsförbund, intresseorganisationer och vissa vårdinrättningar.

Webb och medier

Länsbibliotekets webbsida för Dyslexiprojektet Allt genast uppdaterades under projektåret. Under Dyslexiveckan 2012 bloggade biblioteksspersonal på den nationella Digidel-bloggen.
Biblioteken i Östergötland, Länsbibliotekets egen tidskrift som går ut bl.a. till alla bibliotek i länet, presenterade projektet (Persdotter 2011, 13).

Inför olika aktiviteter i projektet skickades pressmeddelanden ut i samverkan med länsbibliotekets redaktör och Östsams presskontakt. Det resulterade i ett antal uppmärksammade reportage i medierna, t.ex. under studiedagar och Dyslexiveckan.

Konferenser

Projektet medverkade under maj månad 2012 med informationsbord på Linköpingskonferensen ”Skolbibliotek och skollag” för politiker, tjänstemän, rektorer och bibliotekschefer samt under Biblioteksdagarna vid mingel på Norrköpings Stadsbibliotek.
I november 2012 presenterade Rolf Holm och jag arbetet med Dyslexiprojektet Allt genast under en programpunkt på Svenska Daisy-konsortiets konferens.

Analys av resultat

Jämförelser med förstudien

Den tekniska utvecklingen har gjort att mediesamhället ser annorlunda ut i dag än när förstudiens nollanalys gjordes 2010. MTM lånar inte längre ut fysiska talböcker. Utlån sker via olika bibliotek eller genom Egen nedladdning. De tretton länen i Östergötland och Tranås har gått ihop i det gemensamma datasystemet Göta.

Statistik

I detta avsnitt tittar vi på statistiken för projekttiden och jämför den med nollanalysens siffror från 2009.

Antal aktiva låntagare

Enligt nollanalysen hade Östergötlands folkbibliotek 117 000 aktiva låntagare år 2009. Av dessa var 2 200 aktiva talbokslåntagare. År 2012 hade Östergötland ca 433 000 invånare. Räknar man med att 6 % av befolkningen är berättigade talbokslåntagare blir det närmare 26 000 personer.

Under 2012 hade folkbiblioteken närmare 123 000 aktiva låntagare, varav 2 500 aktiva talbokslåntagare. Se tabell 1. Både antalet aktiva låntagare och talbokslåntagare har ökat under perioden.

Statistik för folkbiblioteken i Östergötland	KB 2009	Länet 2009	Elib 2009	KB 2012	Länet 2012	Elib 2012
Total talboksutlåning	60 000			61 914		
Totalt bestånd av talböcker	27 000			29 782		
Totalt nyförvärv av talböcker	5 000			3 394		
Totalt antal aktiva låntagare	117 000			122 920		
Totalt antal aktiva talbokslåntagare		2 209			2 500	
Total ljudboksutlåning	205 000			187 696		
Totalt bestånd av ljudböcker	32 000			42 384		
Totalt nyförvärv av ljudböcker	16 600			5 302		
Total utlåning av e-böcker/ ljudböcker			12 218			43 141
Total e-boksutlåning				40 359		

Tabell 1: Statistik för folkbiblioteken i Östergötland.
Källa: KB (Kungliga Biblioteket), Östergötlands biblioteksdatasystem och Elib (distributör av digitala böcker)

Ett mätbart resultat av projektet är statistiken från MTM. Den visar dels antal låntagare i Östergötland som har tillgång till tjänsten Egen nedladdning, dels antal nedladdningar som görs på biblioteken och av enskilda låntagare.

Antal registrerade Egna nedladdare

Tittar vi på statistiken för folkbibliotek och skolbibliotek i Öster götland den 31 december 2010 så hade vi 82 registrerade Egna nedladdare. Av dessa var 50 vuxna och 32 barn under 18 år. Vid utgången av 2011 hade antalet Egna nedladdare ökat markant, till 469 personer, varav 241 vuxna och 228 barn. Ett år senare, 2012, fanns 982 Egna nedladdare. Av dessa var 455 vuxna och 527 barn. Se diagram 1 och 2.

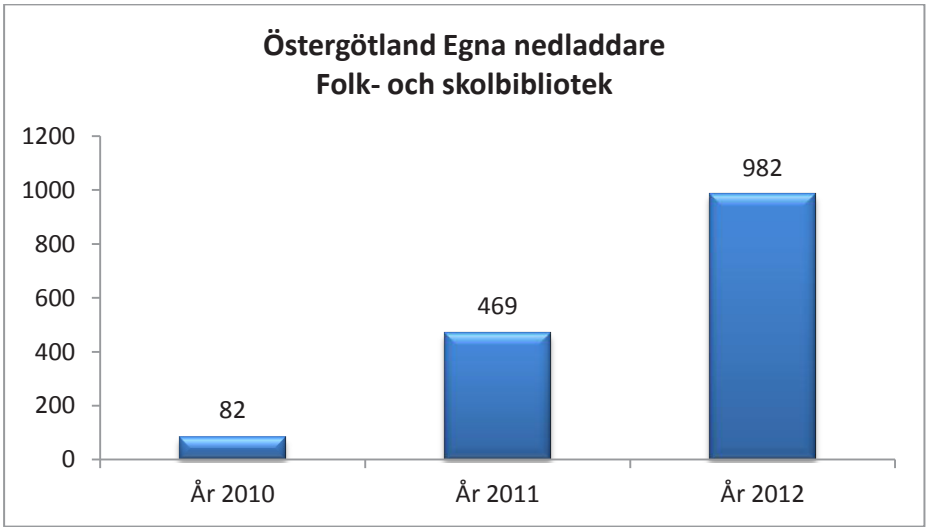

Diagram 1: Källa MTM

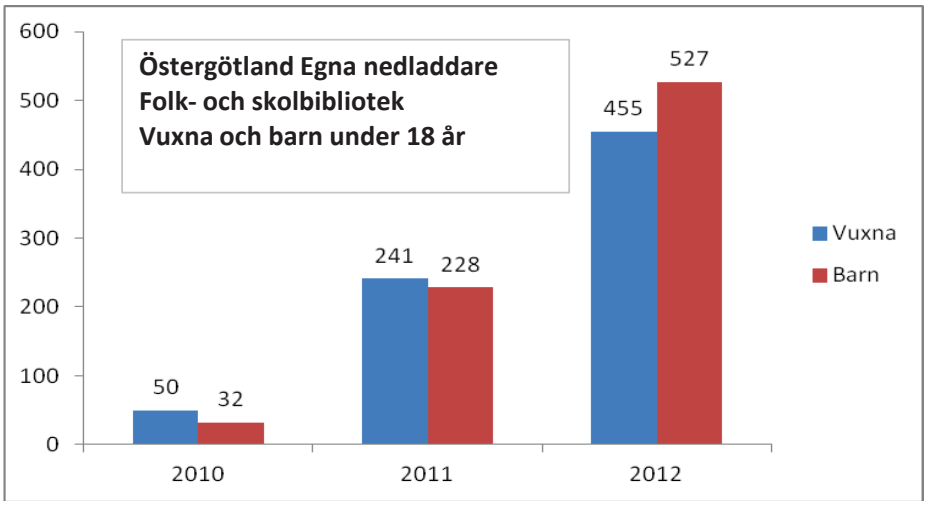

Diagram 2: Källa MTM

Resultatet visar på en stadig ökning av antalet Egna nedladdare, även om det är en bit kvar till det önskade målet på 2 000 låntagare. Under 2012 ser vi att av antalet registrerade barn för första gången blivit större än antalet vuxna.

Antal nedladdade talböcker

Enligt nollanalysen gjorde folk- och skolbibliotek i Östergötland 5 111 nedladdningar av talböcker år 2009.

När tjänsten Egen nedladdning kom 2010 kunde låntagarna själva börja låna och ladda ner talböcker. År 2010 gjordes 756 nedladdningar av låntagare i Östergötland. Lånen ökade till 9 048 under 2011 och till 11 648 under 2012. Se diagram 3.

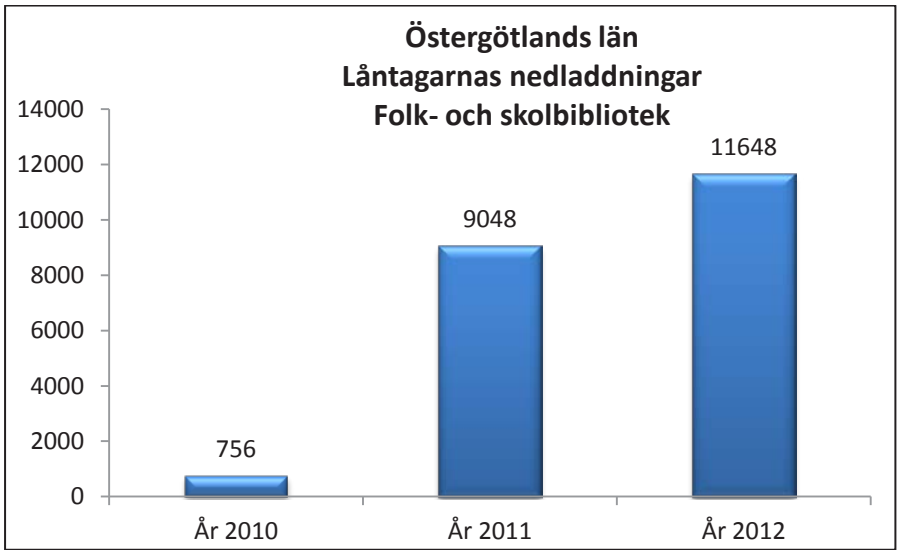

Diagram 3: Källa MTM

Under hösten 2012 överskred antalet nedladdningsbara titlar i TPB:s katalog för första gången 100 000. År 2012 steg antalet nedladdningar i Östergötland ytterligare, till 11 648, varav 8 713 av vuxna och 2 935 av barn.

Av nedladdningarna 2010 stod vuxna för 711 och barn för 45. Under 2011 gjordes 9 048 nedladdningar, varav 7 663 av vuxna och 1 385 av barn. Här märks en markant ökning av barnens nedladdade böcker.

Det uppmärksammades i TPB:s tidskrift Bibliotek för alla, nr 1, 2012. Se diagram 4 på nästa sida. Där stod att läsa:
”… Östergötland, som i fjolårets statistik låg på en 11:e plats, var först med att introducera tjänsten Egen nedladdning riktat till skolbiblioteken. 2011 ligger Östergötland på en hedervärd tredje plats och där har nedladdning av talböcker för barn ökat med nästan 300 procent.”

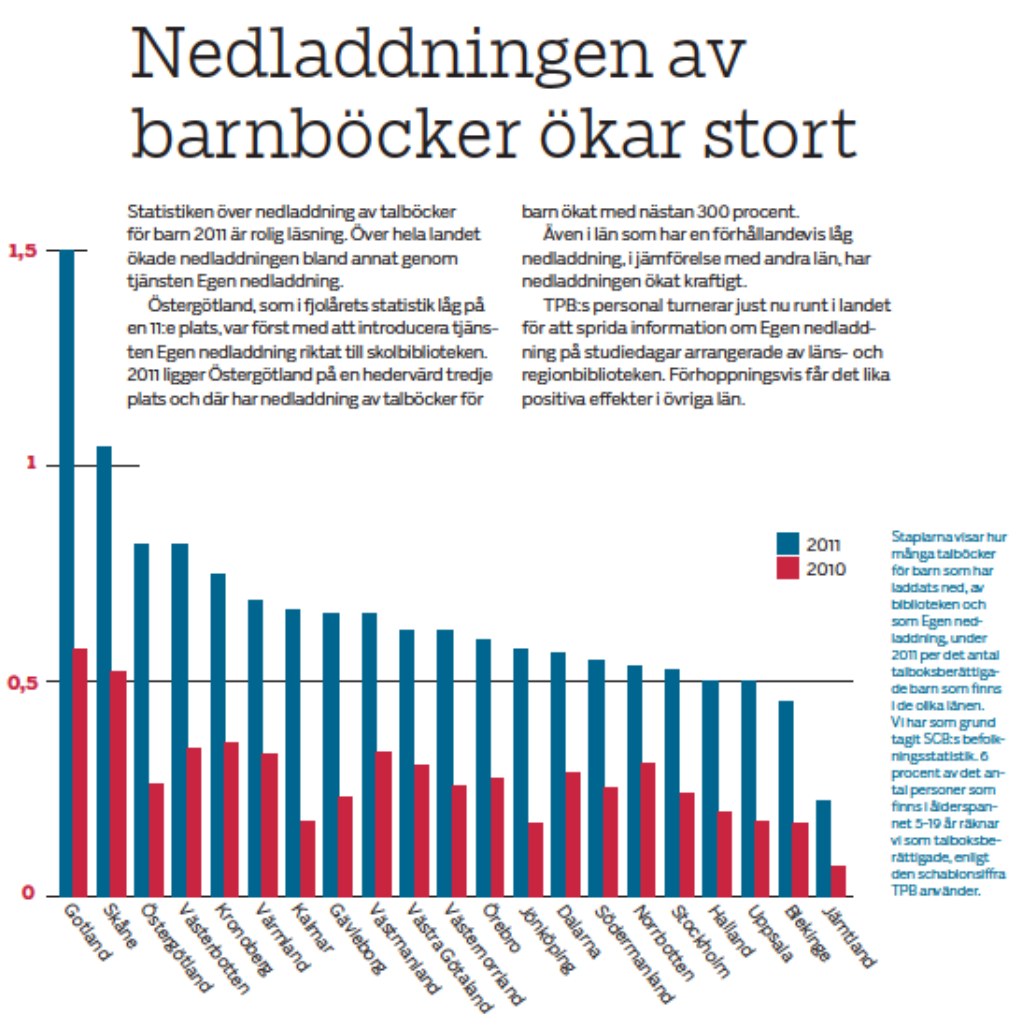

Diagram 4: Bibliotek för alla, nr 1 - 2012, s.13

Statistik för folkbiblioteken i Östergötland

Folkbiblioteken fortsätter att låna ut talböcker till de låntagare som föredrar att låna fysiska böcker snarare än att ladda ner dem själva. I tabell 1 på sidan 23 kan vi se att utlåningen av talböcker ökat något, även om antalet nyförvärv i länet gått ned.

Tabell 1 visar också utlåningen av andra medier som ljudböcker och e-böcker. Att vi förändrat våra vanor att läsa, i takt med den tekniska utvecklingen, visar sig framför allt i utlån av e-böcker och strömmande ljudböcker. Statistiken kommer från Elib som förmedlar dessa lån till biblioteken.

Jämförelse med förstudiens riskanalys

Förstudien med nollanalys från 2010 tog upp eventuella hinder för att nå projektets mål. Här följer en genomgång av dessa:

- Tekniska hinder för åtkomst av det digitala arkivet.
- Tekniska hinder hos låntagaren, i bostaden.
- Målgruppen är svår att nå.

Tekniska hinder för åtkomst av det digitala arkivet

I riskanalysen står: ”Ett eventuellt hinder för att nå projektets mål skulle kunna vara om Talboks- och punktskriftsbiblioteket inte lyckas med att tekniskt ge åtkomst till det digitala arkivet för målgruppen som projektet vänder sig till.”

Den tekniska utvecklingen leder ständigt till förbättrade lösningar för ökad tillgänglighet. Trots det kan tekniken haka upp sig. TPB hade under perioder problem med överbelastade servrar då det inte fugerade att ladda ner talböcker från den digitala katalogen. Då fick låntagare prova vid en annan tidpunkt och helt enkelt vänta tills det fungerade igen. Ett annat problem var applikationen Daisy Reader, för smartphone och surfplatta, som var ett försöksprojekt. När man erbjöd den talboksberättigade allmänheten att använda appen för att låna och lyssna på talböcker, var det med varierande resultat den fungerade. Funktionen kunde bl.a. bero på vilken apparat man lyssnade i. Att lyssna strömmande var många gånger inte möjligt, då appen hängde sig och hoppade mellan kapitlen. Att ladda ner talboken via appen och sedan lyssna fungerade bättre. Daisy Reader släcktes ned i december 2012 och ersattes under våren 2013 med den nya appen Legimus.

Tekniska hinder hos låntagaren, i bostaden

I riskanalysen står: ”Ett annat hinder för den enskilde kan vara den teknik som finns i bostaden. Här är det viktigt att den digitala nedladdningen fungerar i den tekniska miljön som redan finns t.ex. i mobiltelefonen.”

Egen nedladdning kräver en dator, mobil eller surfplatta för att låna talböcker på. När låntagaren registrerar sig för tjänsten på biblioteket demonstreras tekniken av bibliotekspersonalen. Här krävs det att tekniken på biblioteket fungerar vid registreringstillfället och att personalen är välutbildad. Under projekttiden hade inte alla bibliotek en fungerande utrustning. Datorer lämpade att demonstrera Egen nedladdning på kunde saknas. Program för att ladda ner talböcker och/eller läsprogram kunde vara spärrade på bibliotekets datorer.

I vår snabbt föränderliga värld behöver både tekniken och personalens kunskaper uppgraderas kontinuerligt. För att kunna demonstrera lån och läsning av talböcker i den nya teknikens smarta mobiler och surfplattor krävs att bibliotekspersonalen har tillgång till dessa verktyg, liksom till trådlösa nätverk, och tillfälle att lära sig själva hur de fungerar. Sådan teknisk utrustning saknades till en början på flertalet bibliotek. Datorerna fungerade inte heller alltid. Under året gjordes mycket för att komma tillrätta med dessa problem. En eller flera surfplattor köptes in till samtliga bibliotek, några bibliotek köpte också in smartphones. Manualer sammanställdes och en stor del av personalen utbildades.

Låntagarens egen tekniska utrustning kan vi inte kontrollera. Men vi kan erbjuda talbokslåntagare stöd och hjälp i biblioteket kring tjänsten Egen nedladdning. Det är tveksamt om alla låntagare tar det steget och ber om hjälp. Det skulle vara intressant att prova en modell där man, liknande den i projektet ”Låna, Ladda, Lyssna”, bokar in ett eller flera uppföljningssamtal efter registreringstillfället.

Målgruppen är svår att nå

I riskanalysen står att målgruppen är svår att nå.

Ett syfte med projektet var att genom marknadsföring, förankring hos nyckelpersoner och koppling till biblioteksplaner nå ut till målgruppen. Projektet har genom sin förankring hos bibliotekschefer, samverkan med skola och intresseorganisationer samt marknadsföring jobbat för att nå ut till så många som möjligt. Vi har nått ut till många, men det är ett arbete som måste fortgå. Personer med läshinder är inte självklara biblioteksbesökare. I skolan saknar vi fortfarande på många håll bemannade bibliotek med talbokstillstånd. Vi kan bli ännu bättre på att nå ut till vår målgrupp, både genom ett fortsatt samarbete med bl.a. skolan men också genom att uppsöka människor utanför biblioteksrummet, där de vistas på sin fritid. Att ha ett empatiskt bemötande är också viktigt, för att få våra kunder att känna sig trygga.

Nätverk och samarbeten

Projektets nätverksträffar var värdefulla för att skapa kontakt och utbyta erfarenheter. Under projekttiden utökades antal kontaktpersoner till att innefatta även skolbibliotek. Ett flertal personer uttryckte uppskattning över att det fanns en projektledare som höll i trådarna. En stor fördel för mig som projektledare var naturligtvis alla nya kontakter och nätverk som skapades och alla nya kunskaper jag själv fick under tiden.

Att TPB bidrog med statistiska uppgifter och information på flera studiedagar var mycket uppskattat. Samarbetet med andra nätverk, pågående projekt som Digidel 2013 och BESÖK samt olika intresseorganisationer blev lyckat, till exempel vid aktiviteter som Dyslexiveckan. En bonus blev samarbetet med Skolbiblioteksscentralen i Motala vilket resulterade i ett flertal studiedagar.

Långsiktighet

Kontaktpersonerna på biblioteken i länet finns kvar för att sprida kunskap om talböcker och tjänsten Egen nedladdning. Medvetenheten om att inkludera olika sätt att läsa i det lässtimulerande arbetet har blivit högre.

Kontinuerlig fortbildning av bibliotekspersonal är nödvändig. Ett sätt att hålla kunskapen levande är metoden med piloter bland personalen som utbildar sina kollegor.

För styrgruppen är tillgängligheten till litteraturen för personer med läsnedsättning en angelägen fråga. Arbetet fortsätter med att få inskrivet i bibliotekens/kommunernas styrdokument att talböcker och andra verktyg för personer med läsnedsättning självklart ska finnas med i allt lässtimulerande arbete.

Projektets fortsättning

Aktiviteterna som anordnades i Dyslexiprojektet Allt genast fick positivt gensvar. Från flera håll kom en önskan om en fortsättning. Därför beslutade Länsbibliotek Östergötland att hos Kulturrådet ansöka om medel till en förlängning av projektet. I mars 2012 lämnades ansökan in, nu med syfte att driva lässtimulerande projekt med barn. Sent i juni 2012 kom ett positivt besked om bidrag till en fortsättning.

Reflektioner
Information om talböcker och Egen nedladdning är ett första steg till att barn med läsnedsättning ska få tillgång till litteratur och läsupplevelser på ett likvärdigt sätt. Förmedlarna är viktiga, det är de som i praktiken hjälper barnen få tillgång till talböckerna. Informationsbehovet har visat sig vara mycket stort och insatserna under projekttiden har därför till stor del koncentrerats till förmedlarna: biblioteksspersonal, skolpersonal, intresseorganisationer och föräldrar/allmänhet.

Svårigheterna är naturligtvis att nå ut till vår målgrupp, personer med läsnedsättning. De kan dra sig för att gå till biblioteket. Barnen kan med fördel nås i skolan men biblioteken kan bli bättre på att uppsöka andra platser där förmedlare och den vuxna delen av målgruppen kan nås.

Framgångsrika programpunkter på våra studiedagar var berättelserna av unga personer med läshinder, som berättade om sin skolgång och hur de kämpat för att få stöd.

Medvetenheten, om att talböcker alltid ska vara ett självklart inslag i det lässtimulerande arbetet, har ökat hos biblioteksspersonalen. Kunskaperna har ökat och därmed initiativen till att utveckla det lässtimulerande arbetet med talböcker på lokal nivå. Kompetensutveckling är viktig och måste med nödvändighet ske regelbundet i vår föränderliga värld med ständig teknikutveckling.

Tekniken är också något man behöver ägna mycket tid åt. Att behovet av detta är stort bland skol- och biblioteksspersonal är tydligt. Vid våra workshops önskade flera personer att få mer tid att titta på olika tekniska moment. Ett återkommande problem är också teknik som inte fungerar på skolorna eller i bibliotek. Det kan bero på att teknisk utrustning fattas, på okunskap om vilken utrustning eller vilka program som behövs. Det kan också bero på att kommunernas it-avdelningar inte tillåter installation av vissa program eller teknisk apparatur. Det är en fråga som behöver lyftas, alla har rätt till en likvärdig service på biblioteket och likvärdig undervisning i skolan.

Referenser

Androls, Hilda. 2010. Slutrapport Student Direkt. Stockholm : TPB. Tillgänglig via http://www.tpb.se/forskning_utveckling/avslutade_projekt/ (Hämtad 2013-08-22)

Auer, Jörgen. 2012. Författarbesök på Dyslexiveckan. Östgöta Correspondenten. 27 september.

Björkegren, Jan. 2012. Ny teknik ska väcka barnens läslust. Motala Tidning. 10 maj.

Carlsson Asplund, Heidi. 2009. Folkbibliotek Direkt. Göteborg : Kultur i Väst, Regionbiblioteket. Tillgänglig via http://www.dyslexi.org/sites/dyslexi.org/files/folkbibliotek_direkt.pdf (Hämtad 2013-08-22)

Ericson, Carl Magnus. 2012. Fler ska läsa med öronen. Extra Östergötland. 1 februari.

Föräldraföreningen för Dyslektiska Barn, Dyslexiförbundet, Svenska Dyslexiföreningen och Svenska DyslexiStiftelsen. 2010. Satsa på framtiden : Nationell handlingsplan om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Tillgänglig via http://www.fob.se/Global/dokument/satsapaframtiden.pdf (Hämtad 2013-08-22)

KB, Kungliga Biblioteket. 2009. Bibliotekssstatistik. Tabeller 2009. Folkbibliotek. Tabeller 2009, kommuner respektive län. Statens Kulturråd. Tillgänglig via http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/bibliotekssstatistik/

KB, Kungliga Biblioteket. 2013. Bibliotek 2012 : Rapport och tabeller. Folkbibliotek 2012.
Tillgänglig via http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/bibliotekssstatistik/Bibliotek-2012/

Länsbibliotek Östergötland. Digidel 2013. 2013. Länsbibliotek Östergötland. http://www.lansbibliotek.ostsam.se/projekt/kategori/Digidel (Hämtad 2013-08-22)

Länsbibliotek Östergötland. Dyslexiprojekt - Allt genast. 2013. Länsbibliotek Östergötland.
http://www.lansbibliotek.ostsam.se/projekt/kategori/dyslexiprojekt-allt-genast (Hämtad 2013-08-22)

Länsbibliotek Östergötland. 2012. Läsa och lära på olika sätt, i alla ämnen. http://projektbesok.se/2012/10/12/las-och-skrivsvarigheter (Hämtad 2013-08-22)

Länsbibliotek Östergötland. 2012. Många sätt att läsa. http://projektbesok.se/2012/09/21/manga-satt-att-lasa/ (Hämtad 2013-08-22)

Medelius, Raina. 2012. Tips på litteratur för ökad läslust. Sveriges Radio. Nyheter P4 Östergötland
http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=160&artikel=4943576 (Hämtad 2013-08-22)

Persdotter, Cecilia. 2011. Allt genast-projektet satsar på barn. Biblioteken i Östergötland 3-4: 21

Skolinspektionen. 2011. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i grundskolan. Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen: 8. Tillgänglig via http://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Genomforda-kvalitetsgranskningar/Dyslexi/ (Hämtad 2013-08-22)

Skolverket. 2010. Sverige tappar i både kunskaper och likvärdighet. http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pisa/sverige-tappar-i-bade-kunskaper-och-likvardighet-1.96011 (Hämtad 2013-08-22)

Svenska Daisykonsortiet. 2012. Dyslexiprojektet Allt genast med Egen nedladdning. Del 1. Svenska Daisykonsortiet.
http://www.youtube.com/watch?v=hBVtHAexpWE&list=PLgfQyIIO-Fz1RTi6b1TUD127y0K5N09ui&index=10

Svenska Daisykonsortiet. 2012. Dyslexiprojektet Allt genast med Egen nedladdning. Del 2.Svenska Daisykonsortiet.
http://www.youtube.com/watch?v=HPNdnDjurW4

Svenska Daisykonsortiet. 2012. Dyslexiprojektet Allt genast med Egen nedladdning. Del 3.Svenska Daisykonsortiet.
http://www.youtube.com/watch?v=1oGHWWFqU3o

TPB, Talboks- och punktskriftsbiblioteket. 2012. Nedladdningen av barnböcker ökar stort.

Lässtimulerande arbete med barn i tre kommuner

Projektets fas 3: oktober 2012–oktober 2013

Struktur

Denna del av rapporten innefattar tre delrapporter från de olika lässtimulerande projekten i Kinda kommun, Linköpings kommun och Norrköpings kommun. De är författade av respektive projektledare: Anna Ekman Isaksson i Kinda, Cecilia Persdotter i Linköping och Susanna Lönnqvist i Norrköping.

Delprojekt med en förstaklass i Kinda kommun, läsåret 2012/2013

av Anna Ekman Isaksson

Sammanfattning

- En årskurs 1 med 19 elever.
- Låta eleverna ”läsa med öronen”.
- Utveckla och använda metoder som kan sporra eleverna till alternativa lässätt.
- Fri tillgång till alla läsalternativ i klassrummet.
- Kontinuerliga bibliotekariebesök i klassen.
- Mycket högläsning.
- Gemensam nyskapande berättelse i Ipad.
- Positiva föräldrareaktioner.
- Projektet har frambringat en ”vikänsla”.
- Samverkan som öppnat dörrarna mer mellan skola och bibliotek.

Inledning och bakgrund

Bakgrunden till detta delprojekt kommer från Dyslexiprojektet Allt genast som startade 2010, med målet att främja läsning för barn och unga med dyslexi eller andra typer av läsnedsättning.

I augusti 2012 fick jag förfrågan om att delta i detta delprojekt. Min roll har varit att, tillsammans med berörd lärarpersonal, rent praktiskt och på ett naturligt sätt ge eleverna olika möjligheter att ta till sig berättelsen ur den skrivna texten.

Att hitta en lämplig samarbetspartner tog betydligt längre tid än planerat. Efter en hel del förfrågningar till ett antal olika lärare i olika årskurser på lågstadienivå kunde arbetet äntligen påbörjas i oktober 2012 och har sedan genomförts under läsåret 2012/2013 i år 1 tillsammans med den lärare som är knuten till klassen.

Enligt LGR 11 (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011) ska undervisning anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar. Undervisningen ska ge rika möjligheter att skriva och läsa och skolan ska stimulera elevens nyfikenhet och kreativitet. I terminsplaneringen för år 1 inom området svenska inryms bl.a. bokstavsarbete, lyssna, berätta, rim och stavelser, dikt- och sagoskrivning etc. vilket verkligen öppnar dörrarna för detta projekt.

Att läsa är inte enbart att ljuda fram ord ur den skrivna texten utan innefattar även att lyssna på texten i berättande form av någon annan. Genom att hitta talböcker på lämplig nivå kan de elever som ännu ej läser själva följa med i den tryckta texten. Att lyssna på en tal- eller ljudbok kräver också koncentration, men eleven behöver inte anstränga sig att ljuda ihop bokstäverna för att förstå utan kan koncentrera sig på handlingen.

Syfte

Det egentliga syftet för projektet som helhet har varit att främja en likvärdig tillgång av litteratur för alla, men med en inriktning på alla dem som är under 18 år. Projektet vill genom ett samarbete mellan skola och bibliotek öka användningen av talböcker och tjänsten Egen nedladdning; målgruppen är barn och unga som har någon form av läsnedsättning, då just denna grupp sällan läser frivilligt och inte blir några flitiga biblioteksbesökare.

Projektet faller alltså under paraplyet ”läsfrämjande arbete”, där målgruppen är barn och unga. För detta delprojekts räkning blev det, som nämnts i inledningen, en klass i år 1. Eleverna i år 1 är eller ska bli 7 år, och i många fall lär sig barnen att läsa i just denna ålder. I klassen finns en del elever som ännu inte ”knäckt koden”.

Skolan har en viktig roll att fylla när det gäller läsning. Lärarna i skolan kommer i nära kontakt med eleverna och kan stötta dem i läsning. Läsning kan ske på flera sätt, det går också att ”läsa med öronen”, t.ex. på en nedladdad bok i en mp3-spelare, en talbok eller varför inte läsa och lyssna samtidigt på dator eller läsplatta. Medierna för att möta en berättelse är så mycket fler än bara den skrivna texten.

Metod

I detta projekt har berättelsen stått i centrum, oberoende av vilken form den haft. Vår roll har varit att fritt bruka olika metoder för arbetet med berättelsen. Metoderna har vuxit fram under projektets gång då elevernas delaktighet har präglat arbetet, givetvis i samklang med övrig undervisning och lärarens önskemål, då skolan trots allt har en läroplan de måste följa.

Då en berättelse kan utgå från och förmedlas i både text, bild och ljud har våra metodmöjligheter för lässtimulering varit enormt stora. Den nya tekniken erbjuder flera potentialer, det gäller bara att behärska dem och också använda sig av dem.

Målet med detta projekt kan ses ur minst två perspektiv. Dels kan vi utveckla metoder för hur vi rent praktiskt kan sporra eleverna till läsning och alternativ läsning. Dels kan vi väcka barnens samt deras föräldrars och lärares intresse för alternativa sätt att läsa och ta till sig texter och berättelser. Därigenom kan vi påvisa vilka möjligheter som faktiskt erbjuds för dem som har någon form av läsnedsättning.

Läroplanen poängterar att skolan särskilt ska uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd när det gäller läsning. Därför är det mycket viktigt att betona att en läsnedsättning kan innefatta mycket. Läs- och skrivsvårigheter hänger ofta samman, men det behöver inte vara så. En del kan läsa obehindrat men har stora skrivsvårigheter. Andra kan stava men har svårt att avkoda orden vid läsning. Läsförståelsen kan påverkas av koncentrationssvårigheter. Motivation och intresse påverkar naturligtvis också läsförmågan.

För att bli en god läsare krävs mycket träning, man måste kunna tillgodogöra sig mycket text. Att tillgodogöra sig mycket text innefattar inte enbart text i skriftformat. Man kan också, som nämnts tidigare, tillägna sig texter genom att lyssna. Lyssnandet ger också kunskaper om strukturen och innehållet i en berättelse. Vi kan jämföra individers läsfärdighet med skickliga idrottsutövare. Som exempel kan tas en duktig fotbollsspelare: denne har inte enbart bra ”bollsinne”, utan troligen även ett gott ”spelsinne”, m.m. Spelaren har troligen offrat många träningstimmar både med och utan boll, för att bli så bra som han/hon är. Detsamma gäller för att bli en god läsare. För att bli en god läsare krävs mycket träning och dessutom av olika art: egen läsning, lyssnande samt reflektion över texten.

Vi kan med lämpliga metoder hjälpa individen att bli en god läsare, t.ex. genom att berätta och utbyta tankar om berättelserna. Vi kan hjälpa till att hitta berättelser med ett innehåll som intresserar och naturligtvis i ett lämpligt format. Lärarna i skolan behöver också ha god kännedom om att det finns alternativ till den traditionella boken och att de fyller samma funktion som den tryckta texten. En inläst bok bör vara ett självklart alternativ för de elever som har lässvårigheter.

Genomförande

Introduktion

Att hitta en lämplig klass och lärare som ville delta i projektet tog mer tid i anspråk än beräknat och var inte alls så lätt som jag föreställt mig. När jag fick förfrågan om att delta i projektet hade terminen redan börjat och klasslärarna var ganska upptagna av att komma igång med sina nya klasser. Flera andra projekt fanns med i deras terminsplaneringar och att delta i ytterligare ett projekt stressade dem lite, tror jag. Slutligen fick jag ändå napp i en etta. Vid mitt första besök i klassen, för att ”känna av den”, upplever jag den som en ganska ”spretig” klass. Några elever är väldigt tysta och fogliga, andra märks desto mer. Några läser nästintill obehindrat

medan andra inte ”knäckt koden” ännu. Klassen består av 19 elever. Utöver klassläraren finns en resurs kopplad till gruppen. Klassen har ett eget klassrum och delar också lokaler med förskoleklassen som man har visst samarbete med.

Första besöket är ett ”lära känna-besök”. Jag presenterar mig för barnen och jag läser högt ur Pernilla Stalfelts bok *Alla barns rätt*, i halvgrupp. Jag råkar vara där på FN-dagen så bokvalet föll ganska naturligt på denna bok. Medan jag läser stannar vi upp här och där i texten och samtalar om innehållet. De låter fantasin skena och hittar på allt möjligt de tror de har rätt att göra. Vi får då möjlighet att samtala en aning om vad som är rätt och fel. När de lyssnat klart får de själva rita något de har rätt att göra, som de är bra på eller vill göra. De inspireras mycket av varandra och många ritar det de tycker om att göra, såsom äta glass, bada, spela TV-spel och Nintendo.

Detta första besök gav mig en snabb och ytlig inblick i skolvärlden, som till stor del styrs av tider; lektionstid, fruktstund, raster m.m. Jag märkte dessutom mycket tydligt att barnens koncentration varade max så länge som en lektion varar d.v.s. 40 minuter, samt att det tar en viss tid att samla dem efter t.ex. en rast, för att påbörja en ny aktivitet. Eleverna i klassen är positiva och det finns en vilja att lära sig och verkligen göra sitt bästa, men somliga behöver mycket stöttning för att utföra de uppgifter de är ålagda att utföra. Jag inser ganska snabbt att det inte är aktuellt att lära ut Egen nedladdning förrän möjligen i slutet av terminen, och då tillsammans med föräldrarna. Egen nedladdning av böcker redan nu skulle kräva en mycket mer tät föräldrakontakt, vilket jag resursmässigt inte bemästrar. Jag väljer att lägga min tid i klassen och bekanta mig mera med eleverna. Min plan blir att ladda ner talböcker i den boklåda klassen kommer att få. Boklådan är en kombinerad låda med både bilderböcker, talböcker, enklare kapitelböcker, högläsningsböcker samt så småningom även böcker nedladdade på mp3-spelare.

Klassläraren och jag funderar tillsammans på vad vi ska göra för att verkligen få hela klassen delaktig och hur vi praktiskt ska lägga upp arbetet med besök och innehåll. Är man dessutom 6–7 år kan ribban på aktiviteter inte läggas för högt, då barnen behöver en del assistans.

Vi kommer fram till att klassen ska göra en egen bok utifrån en bok de hört. De får alltså återge en berättelse som de tolkar i bild och ord. Till vår hjälp ska vi använda Ipads, ett redskap som normalt inte finns i klassrummet. En del känner igen en Ipad och är vana vid den, medan andra inte är vana. Jag har möjligheten att av projektpengarna köpa in Ipads och gör det. En ”egen till mig” för att lära mig på och för att prova ut lämpliga appar att använda i skolan, samt två till klassen. Klassens två Ipads ska finnas i klassrummet hela tiden under projektet. Läraren får dessutom fria händer att själv ladda hem ev. lämpliga appar, som känns relevanta för skolmiljö och läsning.

Om ”Den smarta räven”

Till en början kommer jag en gång i veckan och högläser ur den bok vi valt, *Den fantastiska räven* av Roald Dahl. Boken har rävar och andra djur som viktiga karaktärer för berättelsen. Det är en rolig och lite spännande berättelse om hur en räv överlistar tre elaka och otrevliga bönder som vill fånga och skjuta räven.

Parallellt med att jag högläser ritar och målar barnen de bilder vi tror oss kunna ha användning av till den egna boken.

Eftersom boken har relativt många kapitel använder klassen boken som högläsningsbok och de läser mycket själva utan att jag besöker dem. När jag besöker dem får barnen först berätta vad som hänt och de förevisar även vad de ritat och målat. När jag inte varit i klassen botaniserade jag bland lämpliga appar och kom fram till att appen *Book creator* nog var bra för oss att använda när vi skulle göra vår egen bok.

Så har vi då äntligen tagit oss igenom hela boken och barnen vill börja med vår egen bok genast. ”Hur gör vi då?”, ”Å när ska vi ha paddorna?”, ”Finns det spel på dom?” undrar eleverna.

Alla är på det klara med handlingen, men att de själva måste skriva om den på nytt … det känns stort och omfattande. De hinner omöjligt producera varsin bok, det får helt enkelt bli en gemensam där man gör varsin del, vilket även barnen förstår. Barnen ser ju att boken är ”*så tjock*” och de förundrar sig över hur de ska kunna skriva så mycket.

Då klassen har 19 elever och boken18 kapitel bestämmer vi att dela klassen i tre mindre grupper som tar ansvar för återberättandet av varsin tredjedel av boken, det känns överkomligt. Denna gruppindelning står klassläraren för, då hon har mycket bra pejl på vilka som naturligt kommer bra överens.

Nu inträffar tyvärr en del motgångar för projektet då klassläraren, av privata skäl, blir borta en längre tid från klassen. Klassen får olika vikarier vilket medför att några av mina planerade besök inte alls blir av utan skjuts på framtiden. Trots dessa motgångar kan jag ändå besöka klassen, dock lite ostrukturerat och inte så välplanerat, men det känns otroligt viktigt att hålla både kontakten och berättelsen vid liv.

Nu gäller det att få med det väsentliga och binda ihop historien till ett bra grundmanus och sätta bilder till detta. Som stöd vid återbe-

rättandet använder vi oss även av originalets kapitelrubriker samt barnens bilder; de kommer då på att det nog fattas en del bilder, ”men dom gör vi sen!”, konstaterar de.

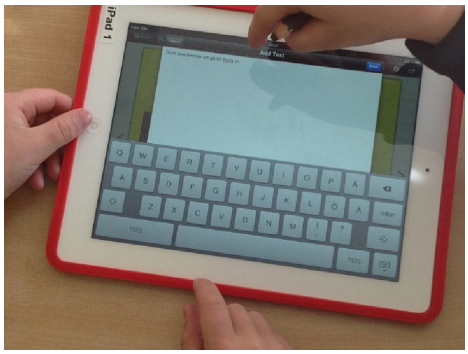

Barnen berättar och säger vad jag ska skriva. Det visar sig vara svårare än väntat att själva formulera meningar som man förstår när de sen läses upp. Det blev ett intensivt jobb för första gruppen, i hela 45 minuter, att få ihop de första sex kapitlen. Några är mer talföra än andra, så jag får verkligen styra så att alla kommer till tals. En pojke i gruppen föreslår att boken ska heta ”Den smarta räven”, ”för alla böcker har ett namn, å vi kan inte ha samma”, vilket de övriga godtar. Proceduren upprepas för nästkommande grupper som har samma problematik angående manusformulering. De vill verkligen att detta ska bli bra och ifrågasätter varför jag skriver så slarvigt. Min tanke är att skriva ner deras ord i ett datorskrivet dokument som underlag att skriva av när de sedan ska skriva berättelsen i paddan. På detta vis blir alla delaktiga och får samma grundberättelse att jobba med.

Boken

Hittills har jag endast varit i klassen kortare stunder, omkring 1 till 1 ½ lektion vid varje tillfälle, men för att verkligen komma framåt avsätter jag några heldagar så att jag kan introducera barnen i bokskrivandet. Barnen får därmed inplanerad tid med Ipads i smågrupper som läraren och resursen för varje tillfälle konstruerar. Klassen medverkar även i ett matteprojekt som också styr och påverkar gruppindelning, vilka dagar som är lämpliga för besök och vilka delar av tillgängliga lokaler vi kan vistas i. Det är tyvärr ett litet problem, att inte få vara på samma plats utan att hela tiden plocka ihop och sedan starta på nytt, ibland flera gånger samma dag.

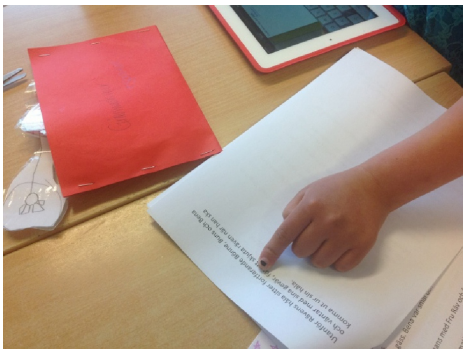

Vi har två Ipads till förfogande, men skriver bara boken i en. Vid de tillfällen jag kommer på besök turas barnen om att skriva medan ett par andra får möjligheten att bara leka och testa sig fram på de

nedladdade aktiviteter som finns. Vi bockar av de barn som har deltagit så att alla verkligen får vara med och göra någonting till boken.

Vid varje nytt litet grupptillfälle läser vi tillsammans den tryckta återberättade berättelsen plus att vi tittar igenom det som redan gjorts i boken. Ju längre in i berättelsen vi kommer desto mer kan vi strunta i att läsa den första delen i den tryckta versionen, utan kan läsa den direkt på paddan istället.

Barnen lär sig ganska snabbt hur Book creator fungerar. De fotar och skriver, raderar och gör om, kommer fram till vem som gör vad och kompletterar med nya bilder etc. Det är ett arbete som tar tid, framförallt skrivdelen, och de blir ofta lite otåliga. Barnen har inte så lätt att hitta bokstäverna i paddans ”tangentbord”, tänker inte på mellanrum, punkt och stor bokstav osv. De använder sig av det gemensamma manuset och skriver i princip av den texten. De vill också gärna hjälpa varandra, vilket i sig är positivt; men det medför en del hårda ord mellan eleverna, då de inte alltid vill ha hjälp eller faktiskt vill klara sig själva.

När vi märker att skrivandet tar sådan tid känns beslutet att göra en gemensam bok helt rätt. Så småningom när alla testat paddorna och blivit introducerade i Book creator jobbar klassen delvis själv. Då boken i princip är klar kopplar vi upp den på storbild och diskuterar oss fram till dess slutgiltiga utseende, bildplacering och textens storlek och färg. Alla längtar och undrar när de ska få boken i sin hand.

Så kommer då äntligen den dagen då vi släpper boken i 23 exemplar. Alla elever får en tryckt liten bok att läsa själv eller för någon annan. Boken är omvandlad till pdf-format (bilaga 1) och läggs, efter önskemål av skolans ledning, dessutom ut på kommunens hemsida, något som eleverna också uppskattar, då de ju kan ”visa för dom där hemma” enligt barnen. Vi firar boken med glass i klassrummet!!

Förstaklass i Kinda kommun.

Läsläxa

Som ytterligare en del i projektet får barnen en läsläxa. De får normalt läsläxa av sin lärare, men en vecka är det jag som ger dem läsläxan istället. Berättelserna de får med sig hem är lite olika, men flera får ändå samma, de får dem dock i olika format. Läraren som känner barnen bäst portionerar ut böcker, talböcker och färdignedladdade mp3-spelare till eleverna så de kan utföra läxan.

Läxan går ut på att läsa eller lyssna på texten för att sedan berätta för sina klasskamrater vilken bok de haft hemma samt berätta och rita om någon händelse ur den. Redovisningen filmas (för dem som vill) och fotas för att sen visas i klassen. De flesta låter sig filmas och vi kikar på filmerna vid ett annat besök.

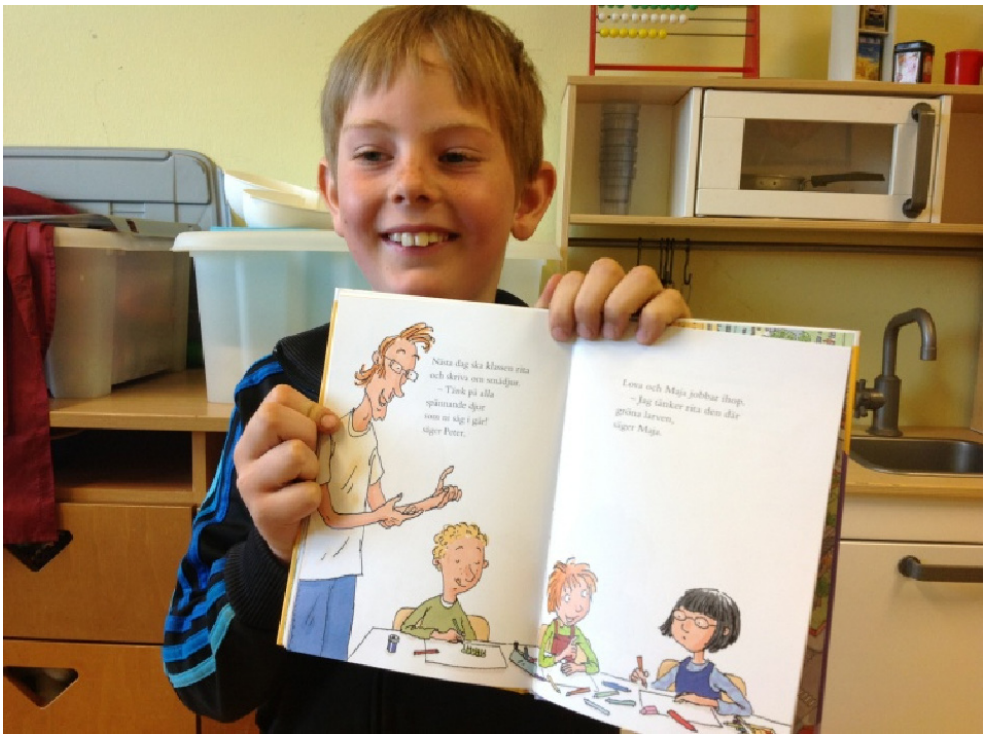

Elev redovisar sin läsläxa.

Reflektioner och avslut

Man kan jobba i det oändliga med en berättelse, men för vår del fick *Den smarta räven* ett automatiskt avslut i och med att projekttiden tagit slut och att även läsåret nått sin ände. Läraren och jag känner däremot att detta projekt kan bli början till något nytt. Jag, läraren och eleverna hoppas kunna ses kontinuerligt även när de börjar tvåan.

Det svåraste med att genomföra ett sådant här projekt har varit att kombinera det med allt ordinarie arbete och att den behövliga gemensamma planeringen har skett via mejl, facebook och telefon. Ett ytterligare dilemma var den sena start vi fick, som delvis berodde på sen tillfrågan om projektdeltagande, men också att terminsplaneringen för skolan redan var klar då lärarna fick förfrågan om deltagande. Jag upplever att lärarna är mycket styrda i sitt arbete och

att de inte gärna tar på sig större arbetsbelastning än de redan har. Att delta i ett projekt som inte tilldelats någon faktisk tid skrämmer dem, trots att de är mycket medvetna om hur viktigt läsfrämjande arbete är.

Jag ser det, trots de negativa upplevelserna ovan, som en otrolig förmån att jag fått delta i detta projekt och personligen har det berikat mig mycket. Jag hoppas få möta dessa elever flera gånger i framtiden. Jag hoppas också att de tack vare detta projekt bär med sig goda minnen av ”biblioteksbesöken” i klassrummet.

Det finns, som nämnts, elever i klassen som inte riktigt knäckt läskoden och elever med koncentrationssvårigheter. Bägge är exempel på en form av läsnedsättning, även om den är/kan vara tillfällig. Klassen är inte unik på något vis, dessa elever finns i alla klasser. Det är viktigt att eleverna redan från start får uppleva att läsning handlar om så mycket mer än att tyda krumelurer som blir ord som binds ihop till texter. Läsning är budskap, upplevelse, förståelse, glädje m.m. Läsning är texter och berättelser som har ett innehåll och läsning kan ske på olika sätt, t.ex. ”genom öronen”.

Vi har i arbetet med *Den fantastiska räven* gått lite djupare i berättelsen än vad som vanligen hinns med vid högläsningstillfällen. Barnen har gladeligen både återberättat och illustrerat originaltexten för ett vidare ändamål d.v.s. att göra sin egen bok. Berättelsen förde med sig ett budskap och gav dem olika upplevelser. Barnen tyckte att räven var smart, därav det nya namnet på deras egen bok, och de tyckte bönderna var dumma och knasiga. Barnen identifierade sig med rävarna och tyckte synd om Herr Räv, som blev av med sin svans, och om hela rävfamiljen när de inte hade någon mat. Arbetet med den egna boken gav barnen glädje. De jobbade mycket flitigt under de tillfällen jag fanns med på lektionerna och de var väldigt engagerade. Då barnen endast hade möjlighet att i små grupper och i olika omturer jobba med boken var det väldigt attraktivt att få dessa arbetstillfällen.

Arbetet i Ipads har känts nytt och spännande. Det fanns ju både ovana och vana användare bland eleverna. De vana verkade dock mest spela spel på dem. Klassen hade inte tidigare använt sig av Ipads, så när de introducerades i klassen blev eleverna mycket begeistrade. Här finns mycket att lära och en väldig uppsjö av både bra och mindre bra appar. Mina egna kunskapsluckor när det gäller paddor och läsplattor måste täppas till mera, framförallt allt med all teknik runt omkring. Det visade sig t.ex. inte vara helt lätt att ”trycka” boken eftersom sidorna la sig i oordning. Speciell behörighet krävs för att få publicera material på kommunens hemsida vilket gjorde att ”boksläppet” komplicerades. Men övning ger färdighet, så det är bara att försöka hänga med så gott det går.

Läsläxan som delades ut var av ett något annorlunda slag. Här poängterades att man faktiskt inte behövde läsa själv, man kunde få berättelsen uppläst som talbok eller t.ex. av någon förälder. Det viktigaste var att man fått innehållet till sig och sedan kunde berätta för de andra. En elev var särskilt entusiastisk och berättade väldigt detaljerat om ”sin bok” redan innan redovisningen. Denna elev hade

med sig boken hem som talbok och vanlig bok. Läraren hade inte sett elevens entusiasm så stark tidigare.

Under lärarens årliga utvecklingssamtal med eleverna framkom föräldrars positiva reaktioner om att få så täta biblioteksbesök till sig i klassen. Barnen hade ju dessutom berättat hemma om sin bok, så de flesta undrade när den skulle bli klar och om den skulle publiceras digitalt. Läraren berättade även vid dessa samtal om möjligheterna att bli talbokslåntagare, vilket åtminstone en förälder uttryckligen värdesatte och tacksamt tog emot information om.

Ett par av skolans uppgifter är ju att se till att alla elever lär sig läsa och skriva och förstå texter, men alla barn är olika och alla måste bli sedda. Det är onekligen ett krävande arbete. Läraren behöver till sin hjälp redskap som gör detta arbete möjligt. Biblioteket och dess personal kan ses som ett förråd där det finns tillgång till en del redskap, redskap såsom texter och berättelser i olika läsformat, men även biblioteksspersonalen fyller en viss redskapsfunktion då de (vi) kan komma ut i klasserna och tillsammans med läraren utföra olika projekt liknande detta delprojekt.

En av de största vinsterna för mig med att få delta i detta projekt har varit att få träffa barnen och läraren i deras klassrumsmiljö samt att ”biblioteket har fått ett ansikte”. När barnen vet vem som kan finnas innanför bibliotekets väggar kanske de på eget initiativ kommer dit. Väl på biblioteket känner de åtminstone igen en bibliotekarie och får troligen lättare att ta kontakt om så behövs.

Delprojekt med en femteklass i Linköpings kommun, läsåret 2012/2013

av Cecilia Persdotter

Sammanfattning

- Lässtimulerande arbete i skolklass, år 5, där talböcker ingår.
- Vikten av berättelser i alla former, också annat än tryckt text.
- Introduktion av ny teknik i skolbiblioteket och i klassen.
- Läsning av talböcker med applikation i Ipad.
- Registrering av elever för tjänsten Egen nedladdning.
- Barns delaktighet i val av böcker.
- Filmade bokpresentationer, redigerade i applikationen Imovie.
- Dokumentation i loggbok, fotografering och intervjuer med elever.
- Samarbete mellan bibliotekarie och lärare/skolpersonal.
- Samverkan med andra bibliotekarier, mediepedagog och museipedagog.

Bakgrund och syfte

Under oktober 2011–oktober 2012 var jag projektledare för Dyslexiprojektet Allt Genast vid Länsbibliotek Östergötland. Syftet var att öka kunskapen om den nya tjänsten Egen nedladdning av talböcker, främst med barn som målgrupp. Då personer med läsnedsättning är en målgrupp som är svår för biblioteken att nå, krävs det mycket för att marknadsföra tjänster riktade till dem.

Uppdraget som projektledare var på ett år och tjänsten blev möjlig genom ett bidrag för lässtimulerande verksamhet från Statens kulturråd. Under tiden för projektet riktades insatserna mycket till barns förmedlare, främst biblioteksspersonal, skolpersonal och föräldrar. Då gensvaret från de personer som berördes av projektet blev mycket positivt, föddes tanken på en fortsättning. Länsbibliotek Östergötland sökte på nytt bidrag från Kulturrådet och fick positivt besked i juni 2012. Det ledde till att vi kunde genomföra tre delprojekt i skolor i länet, under det följande läsåret.

Syftet med projektets fortsättning var att, i tre delprojekt i olika kommuner, arbeta lässtimulerande direkt med barnen, under deras skoltid. Vi ville finna metoder att arbeta där tal-böcker och tjänsten Egen nedladdning skulle vara med som ett naturligt inslag, utan att särskilja barn med läsnedsättning eller andra funktionshinder. Vi ville framhäva vikten av berättelser, vilken form de än har, locka fram barnens lust och låta dem vara delaktiga i möjligaste mån. Med hjälp av ny teknik, t.ex. surfplattor och olika applikationer,

fanns många möjligheter till skapande av berättelser, skapande som inte är bundet till det skrivna ordet. Ett syfte var att samverka med skolan och jobba med hela skolklasser och barn i olika åldrar.

Jag kände mig entusiastisk över erbjudandet att fortsätta med Dyslexiprojektet Allt Genast i skolan. Under hösten 2012 skulle jag återgå till min tjänst som skolbibliotekarie vid grundskolan i Linköping och för mig kändes det än mer angeläget att kunna erbjuda stöd till barn med läsnedsättning.

Mål

Målet för våra tre lokala delprojekt var att finna metoder för:

- Lässtimulerande arbete där talböcker och Egen nedladdning ingår.
- Barns delaktighet.
- Samarbete med skolan för att erhålla ett fördjupat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan yrkesgrupperna bibliotekarier och pedagoger.

Projektorganisation och inledande planering

Förutom delprojektet i Linköping kom de andra två delprojekten att genomföras i Kinda respektive Norrköping. De leddes av två barnbibliotekarier på folkbiblioteket, med en del av sin tjänst riktad mot skolan. Vi tre bibliotekarier bildade en projektgrupp tillsammans med utvecklingsledare Rolf Holm vid Länsbibliotek Östergötland. Vi träffades några gånger under läsåret för att utbyta idéer och erfarenheter. Som varande projektledare för Dyslexiprojektet Allt Genast tog jag på mig uppgiften att sammankalla möten, organisera ett studiebesök och sammanställa rapporten efter projektets slut.

Då det var semestertider när vi fick besked om bidraget från Kulturrådet dröjde det till höstterminens start innan vi fick tag på alla de personer vi skulle kunna samarbeta med. Själv skulle jag börja på en ny skola där jag inte kände elever eller personal. Efter ett möte med min blivande rektor diskuterade han projektet med lärarna. En femteklass ville vara med i projektet. Det var en stor klass med 37 elever, två lärare och en elevassistent. Från mitten av oktober 2012 arbetade jag heltid på skolan.

Skolan i Linköping

På delprojektets skola går ca 270 elever, från förskoleklass till och med år sex. Skolan ligger i en tätort i Linköpings kommun. Skolbiblioteket är ett så kallat fokusbibliotek. Det innebär bl.a. att bibliotekarien är på skolan på heltid. Målet är att bibliotekets verksamhet ska bli en integrerad del av undervisningen och verka för elevernas måluppfyllelse, med fokus på läsning och informationssökning.

I skolbiblioteket finns, förutom olika medier, läsplattor samt Daisyspelare och mp3-spelare för talböcker att låna. Där finns en interaktiv tavla med dator och tre fasta elevdatorer. Skolan har trådlöst nätverk i den del där mellanstadiet har sina klassrum men inte i biblioteket. Projektbudgeten fick bekosta trådlöst nätverk i biblioteket under projekttiden.

Metod

Val av metod kom till efter våra diskussioner i projektgruppen och med klasslärarna. Med utgångspunkt i berättelser och lust ville vi jobba med elevernas eget skapande. Vi valde att satsa på filmade bokpresentationer av Bokjuryböcker, ett urval av årets barn- och ungdomsböcker. Barnen i den utsedda klassen skulle få välja böcker ur Barnbokskatalogen, läsa dem och sedan i grupper skriva manus och filma en egen bokpresentation med hjälp av en Ipad och olika applikationer (även kallade appar), t.ex. Imovie. För elever med läshinder skulle talböcker köpas in, som kunde läsas i mp3-spelare eller i en Ipad. En mediepedagog kunde engageras som hjälp. När filmerna blev klara skulle visning ordnas i klassen. Under tiden skulle barnen också registrera sig på webbsidan Barnensbibliotek.se för att under våren kunna rösta i Bokjuryn. För att surfplattorna skulle kunna användas av eleverna även i andra skolsammanhang ville jag köpa in olika typer av appar som kunde vara till nytta, till exempel i ämnena matematik och svenska.

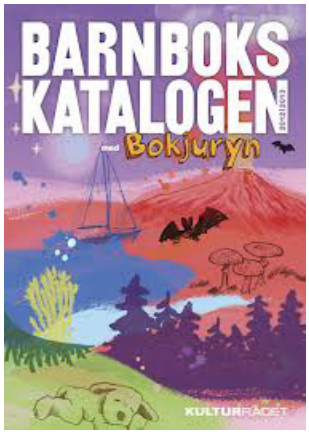

Som en senare del i projektet skulle vi också ha boksamtal i Aidan Chambers anda, då barnen skulle läsa böcker med temat empati. En museipedagog kunde anlitas som inspiratör.

En viktig del för mig i projektet var också att informera både skolpersonal och elever med läsnedsättning om möjligheten att låna talböcker och tjänsten Egen nedladdning. När skolan vid två tillfällen hade öppet hus på kvällstid för elever med familjer beslutade jag att göra en speciell satsning på talböcker i biblioteket.

Dokumentation av arbetet var tänkt att ske av lärarna och mig själv i form av loggbok, intervjuer med elever och fotografering. För projektgruppen startade vi en sluten grupp på Facebook för kommunikation under projekttiden.

Som en del av de vuxnas fortbildning under projekttiden ville vi göra ett studiebesök på landets enda skola speciellt för barn med dyslexi, Ängkärrskolan i Solna.

Genomförande

Höstterminens aktiviteter

Klassen hade 37 elever och jag kom huvudsakligen att arbeta med barnen uppdelade i tre grupper. Varje grupp kom till mig i biblioteket, ca 40 minuter, en gång i veckan.

Under mina första veckor på skolan, fram till höstlovet och innan projektet kommit igång, besökte jag klassen för att presentera mig och lära känna eleverna. De kom också in till biblioteket på geografilektionerna. Där fick jag tillfälle att hjälpa dem söka information om olika länder i Europa.

Klassen har mestadels en positiv och harmonisk stämning. Skolan arbetar aktivt för att lösa problem som t.ex. mobbning, när de dyker upp. Få elever har utländsk bakgrund, där finns inga märkbara problem med det svenska språket. Klassen har en stunds tyst läsning varje dag, ofta får elever med läsnedsättning då läsa högt för en vuxen. En elev har diagnosen dyslexi och har en egen laptop med de pedagogiska program som Linköpings kommun köpt in. Tre andra elever har någon annan typ av läsnedsättning. En elevassistent arbetar i klassen.

Dyslexiprojektet Allt genast var inte det enda projekt klassen var involverad i. Ett Comenius-projekt, finansierat av EU, skulle avslutas under läsåret. Eleverna skulle framställa en European Children's Guidebook med tips på lokala turistattraktioner. I det projektet skulle lärarna vara bortresta under tre separata veckor. Dessutom skulle en av lärarna vara tjänstledig under en period. Mer tid till vikarier ville man inte sätta in. Att lärarna skulle skriva loggbok under projekttiden blev därför inte realistiskt. Det var till och med svårt att få in planeringsmöten på grund av lärarnas tidsbrist. Efter ett inledande möte överlät de till mig att genomföra stora delar av planeringen, samt att skriva loggbok. Vi stämde därefter av under kortare möten, mestadels under raster i personalrummet.

För projektet inköptes fyra Ipads med tillbehör. Jag, som hade tittat lite på olika applikationer tidigare, fick fler tips genom att läsa webbsidor som Skoldatatek.se, Skolappar.nu och bloggen Logopeden i skolan. Ett urval appar köptes in och laddades ner på surfplattorna. Jag samlade ihop information om de valda apparna samt länkar till instruktionsfilmer. Dessa skickade jag via e-post till lärarna. Jag skrev också ut informationen och satte i en pärm som placerades i klassrummet. Surfplattorna förvarades i ett skåp i klassrummet när de inte användes. Med jämna mellanrum kontrollerade jag om de behövde laddas eller om apparna behövde uppdateras.

En dag under höstlovet introducerade jag surfplattan och apparna för elevassistenten. Vi tittade speciellt på Daisy Reader, en fri app som gjorde det möjligt att läsa talböcker och talböcker med text på surfplattor och i telefoner. När denna app senare släcktes ned, övergick vi till den kommersiella appen Read2Go. Då måste talböckerna laddas ner till surfplattorna via datorn. Eleverna använde hörlurar för att läsa talböckerna under den tysta läsningen i klassen.

Under november månad 2012 började de tre grupperna i klassen komma till mig i biblioteket. Till att börja med förklarade jag tanken med projektet. Sedan delade jag ut lappen *Boka dig*, en variant på blanketten *Boka mig* som läsambassadör Johan Unenge introducerat. Barnen fick fylla i lappen och sedan ta ett exemplar av Barnbokskatalogen. Ur den fick de välja upp till tre böcker som de skulle vilja läsa. Jag lovade att de skulle få låna minst en av de tre valda böckerna. Det var ett par elever som inte ville välja. Då använde jag deras ifyllda lapp *Boka dig* för att hitta något som jag trodde skulle kunna passa. Utifrån barnens bokval gjordes sedan en bokbeställning. För de elever som läser talböcker beställde jag sådana

från BTJ. En ljudbok köptes också in. Innan de beställda böckerna kom fanns tid för mig att träffa eleverna med läsnedsättning. Jag berättade vad biblioteket kunde erbjuda och förklarade vad tjänsten Egen nedladdning innebär. En elev var redan registrerad och två andra ville registrera sig. Jag bokade tid med barnens vårdnadshavare som närvarade vid registreringstillfällena.

Vuxna i projektet inbjöds till en studieresa i början av december 2012. Vi var åtta personer som gjorde ett lyckat besök på Ängkärrskolan i Solna, landets enda grundskola för dyslektiker. Vi besökte också biblioteket TioTretton, Kulturhuset i Stockholm, där man satsar mycket på modern teknik. Målgruppen är barn i åldern 10–13 år.

Vårterminens arbete med Bokjuryn

Eftersom det tog lång tid innan de beställda talböckerna från BTJ kom, dröjde det till januari 2013 innan jag kunde dela ut de önskade Bokjuryböckerna till klassen. Under tiden jobbade klassen med geografiuppgifterna i biblioteket och jag läste in mig på de nya böckerna. Vissa tekniska missöden inträffade också. Det tog tid att få det trådlösa nätverket installerat och problem att få det att fungera ihop med surfplattorna, att koppla dem till den interaktiva tavlan och att förstå hur vissa applikationer skulle fungera. Men problemen löstes undan för undan.

För att få ett bra startskott till läsningen av Bokjuryböckerna valde jag att visa en bok och en film för de tre grupperna i biblioteket: appen Morris med filmen *The fantastic flying books of Mr. Morris Lessmore* och boken med den svenska titeln *Morris Lessmore och de fantastiska flygande böckerna.* Filmen *Morris* är ca 17 minuter lång, den har vunnit en Oscar och passar för alla i skolåldern och uppåt. Filmen saknar dialog men musiken fyller en viktig roll. Morris Lessmore älskar ord och berättelser och skriver i sin egen bok. En dag fylls himlen av orosmoln. En storm gör att alla ord flyger iväg, och så gör även Morris. När han landar i ödemarken undrar han vad han ska ta sig till. Då kommer en kvinna flygande med ett fång böcker. Hon lämnar sin egen favorit till Morris Lessmore. Den nya boken visar honom till ett sällsamt hus, fyllt av nya berättelser.

Vid flera tillfällen under projektets gång intervjuade jag några elever ur varje grupp. Jag spelade in intervjuerna med Echo smartpen och förde över dem till datorn där man smidigt kan lyssna på dem i programmet Livescribe Desktop.Efter filmvisningen hade vi ett kort samtal om innehållet och eleverna fick sedan sina valda böcker att läsa. Några elever stannade sedan kvar i biblioteket för en kort intervju. Så här sa de om filmen:
”Det var mycket fantasi.”
”Vi har sett på en film som handlar om att om inte böcker skulle finnas så skulle det inte vara roligt på jorden.”
”Ibland var den rolig, ibland var den tråkig. En rolig sak var till exempel den där operationssalen.”
”Han var tvungen att tejpa ihop en bok som han hade tagit sönder så alla sidorna åkte ut. Och sen [fniss] … så var han tvungen att ha

en sådan där sak som man kollar hjärtat på boken med men då var det bara ett rakt streck.”
”Filmen var rolig. Den var lite udda, det var ju konstigt att husen lyftes och att han cyklade i luften och sådant. Det var lite roligt.”

Jag gjorde i ordning en hylla i biblioteket för Bokjuryböcker så att alla elever på skolan kunde se vilka titlar som ingick i omröstningen. Inför nästa fas, när eleverna började bli klara med läsningen av sin bok, delades klassen in i tolv filmgrupper med tre till fyra elever i varje grupp. Jag hade en första genomgång av vad uppgiften innebar: Att varje filmgrupp skulle presentera en vald bok med en film gjord i Ipad och med appen Imovie som hjälpmedel.

Nu gällde det för grupperna att komma överens om vilken bok man skulle välja. Efter en stunds diskussioner gick valet smärtfritt för de flesta. Det var bara en grupp som inte kunde enas. Det var två flickor och två pojkar som hade olika åsikter. Jag frågade då om de kunde tänka sig läsa en bok som ingen av dem läst: *Motståndarna* av Arne Norlin och Andreas Palmaer. Den har framför allt fotboll, vänskap och grupptryck som teman. De två huvudpersonerna Tove och Noel skildrar händelseförloppet ur sitt eget perspektiv, i vartannat kapitel var. Gruppen gick med på att välja den boken. Då någon i gruppen var läsovillig erbjöd jag dem också, som ett experiment, att läsa boken som talbok, vilket de ville göra.

Bilaga 2 visar vilka boktitlar de tolv filmgrupperna valde. För att alla i respektive filmgrupp skulle ha ett eget exemplar att läsa, beställde jag extra exemplar av vissa titlar. Ett par grupper valde emellertid att läsa högt för varandra, något de tyckte mycket om. I den gruppen som läste *Motståndarna* kom två elever snabbt på att de inte ville läsa talboken, de gick över till tryckta exemplar av boken. Så här sa de: ”Det var roligare att läsa själv.” ”Det gick så sakta när man lyssnade.” De andra två i gruppen fortsatte däremot att lyssna på talboken och tyckte det var bra.

Allt eftersom barnen blev klara med läsningen av sin valda bok gick jag igenom nästa steg. Nu skulle filmmanus skrivas. Filmen skulle bli mellan en och tre minuter lång. Den skulle innehålla bokens titel, författare, eventuell illustratör och bokförlag. Gruppen skulle filma på valfri plats inom skolans område. I övrigt fick de fria händer att använda sin fantasi och presentera boken som de ville. Det kunde till exempel vara att presentera en huvudperson eller ett händelseförlopp; att spela upp en scen från boken eller att göra en traditionell recension. De fick en checklista över arbetsordningen (bilaga 3). Checklistan hämtade jag och reviderade från Film Stockholms webbsida; de gav mig tillstånd att använda materialet.

För manusarbetet fick varje filmgrupp ett stort kartongblad, en bunt post it-lappar och pennor. På lapparna skulle de skriva manusidéer och sedan fästa dem på kartongen. Fördelen med den metoden är att det är lätt att göra ändringar genom att ta bort, lägga till eller flytta lappar med idéer. Här krävdes tid att gå runt i grupperna och förklara uppgiften och stödja eleverna. Flera var förvirrade, något som inte är konstigt när man ska göra en ny uppgift. Vissa elever var oroliga över att de skulle synas på film. Någon ville göra en presentation i Powerpoint i stället, som de gjort året innan. Jag förklarade att uppgiften var att göra en film men att det inte var något

tvång att själv bli filmad. Man kunde ha en annan uppgift i gruppen, till exempel som kameraman. De kunde också välja att filma annat än personer, t.ex. rita bilder eller ha dockor som rekvisita.

Så småningom bestämde sig grupperna för vad de skulle filma. Nu fick de flytta över filmscenerna till en storyboard på A4-papper, som de sedan fick utgå ifrån vid filmandet.

Arbetet tog olika lång tid för de olika grupperna. Deadline var i mitten av mars 2013, då filmerna skulle vara klara. Under tiden bjöd jag in en mediepedagog till skolan. Tyvärr hade klassen så mycket att göra att det inte fanns tid för alla att träffa honom. Mediepedagogen kom under en eftermiddag och det blev de elever som först var klara med filmandet som fick träffa honom. De fick

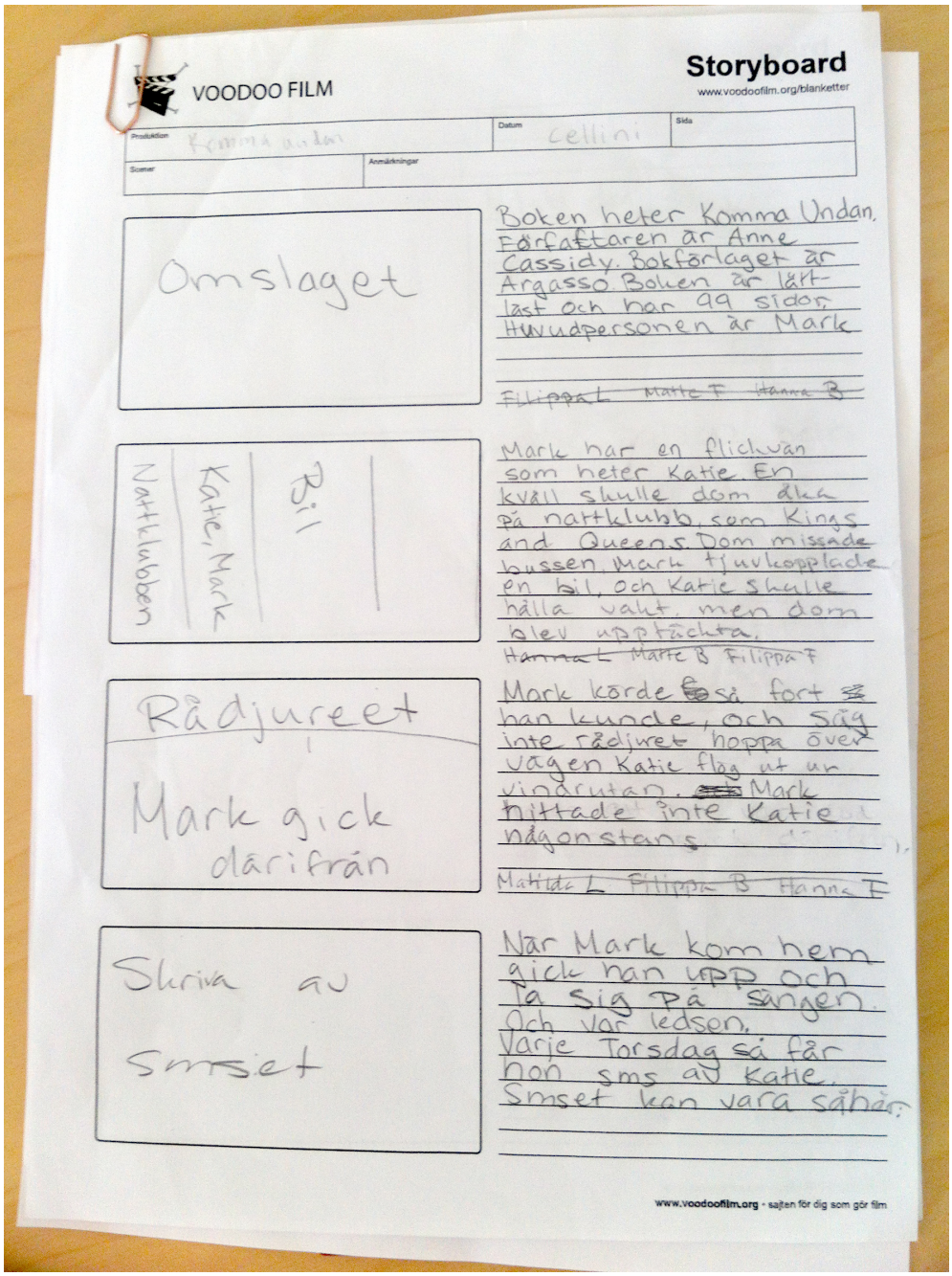

Mallar till storyboard finns, att användas fritt, på www.voodoofilm.org.

då ytterligare hjälp med hur appen Imovie fungerar och kunde redigera, lägga in ljudeffekter, musik och text i sina filmer. Det fick deras klasskamrater nytta av senare, då de fick hjälp av dessa elever. Speciellt en elev gjorde en lysande insats genom att styra upp en grupp, som hade svårt med koncentrationen, och regissera deras film.

Under perioden med filmarbetet hade jag också en bildlektion med klassen då jag pratade om upphovsrätt för bilder och *Creative Commons*.

Vid tyst läsning i klassen fortsatte eleverna med läsnedsättning att läsa talböcker. Här är några röster om hur läsningen i appen Read2Go fungerade, efter min fråga: ”Då sitter ni med hörlurar och ser texten samtidigt?”
”Ja, det gör vi. Det har fungerat bra.”
”Det har gått bra än så länge.”
”Det har gått bra, men ibland när man har kommit till ett nytt kapitel så hoppar den ner. Och sen hoppar den tillbaks till början. Det gör den ibland.”
”Min gör aldrig det.”

Surfplattorna användes också att räkna med, i matematiken, och för informationssökning, t.ex. i geografin.

Eleverna fick vidare gå in och registrera sig på webbsidan Barnens bibliotek, så att de senare skulle kunna rösta i Bokjuryn, via datorn. Men alla hann inte registrera sig och när vi skulle rösta före påsklovet fungerade inte webbsidan med röstningen. Vi försökte flera gånger utan att lyckas. Vi fick överge den idén och röstade med valsedlar på papper i stället. Jag sammanställde rösterna och skickade in dem till Bokjuryn. När vinnarna annonserades på Världsbokdagen hade vi en egen prisutdelning av böcker på skolan.

”Komma undan”.

När alla tolv filmerna var klara förde jag över dem som privata filmer till You Tube. Sedan var det dags för filmfestival i klassrummet, med popcorn och dricka. Efter varje film blev det applåder och respektive grupp fick kommentera sin film och ta emot feedback från sina klasskamrater. Det blev mycket glada tillrop, fniss och genera-de skratt. De flesta var stolta över resultatet, även om det för många kändes konstigt att se sig själv och höra sin egen röst på film.

Som ett avslut på filmfestivalen såg vi också *The making of The fantastic flying books of Mr. Morris Lessmore,* från appen Morris. Den filmen tycker jag visar ett strålande exempel på kreativitet. Där får man följa idéerna runt arbetet med filmen, rekvisitan, animationerna och musiken. Eftersom filmen inte har svensk översättning berättade jag först om delar av innehållet så att det skulle vara lättare för eleverna att förstå.

Här följer några av barnens synpunkter på filmarbetet, från intervjuer jag gjorde med dem.

Två elever om filmandet och mötet med mediepedagogen
”Det var roligt. Det var svårt komma på vad vi skulle göra först.”
”Det var roligt. Roligt med Eroll, jag har lärt mig hur man skapar egen film, och vilka redskap man behöver ha som jag inte använt förut till en film. Han hjälpte oss att lägga in ljud, hur vi skulle skriva in vår text på slutet, och vad vi skulle börja filmen med … Det gick väl bra delvis, det gick lite segt ibland, när vi inte fattade, men till slut så kom vi på det.”

Två andra elever om att skriva manus
”Vi tänkte väl på hur den var, boken … och så tog vi bara det … vad den handlade om och vilka som gjort den, vad vi tyckte och tänkte om det.”
”Ja, vi bara hittade på lite .”
”Det var rätt så lätt egentligen.”

… och om att se klassens filmer
”När vi såg filmerna, andra var ju roliga och så, vi bara satt där. Och pratade om boken.”
”Man tycker alltid att andras är bättre än sina egna … Det var pinsamt, för att man hör sin egen röst och för att man måste visa upp … Vi måste ändra på oss. [skratt]”

Elevernas filmer visades senare för skolpersonalen under en studiedag. Det uppskattades mycket. Klassen visade också filmerna i klassrummet under en kväll i maj 2013 då deras familjer fick komma till skolan.

Empatiprojektet

På Världsbokdagen, den 23 april 2013, inleddes nästa del av projektet. Klassen skulle läsa böcker med temat empati som utgångspunkt, böcker som finns att låna i klassuppsättning från stadsbiblioteket. Inspirerad av ett tidigare projekt, *Läskonster* med *Bokevent*, hade jag engagerat en museipedagog. Vi hade träffats tidigare under våren för planering och på Världsbokdagen kom hon till vår skola. Vi träffade klassens tre grupper var för sig, under en knapp timma var. Vi pratade om innebörden av ordet empati. Sex boktitlar presenterades sedan och eleverna fick välja att läsa minst en titel. Jag presenterade fyra av böckerna, den ena genom en trailer i appen Imovie. Museipedagogen gjorde en mer ingående, dramatiserad framställning som en av huvudpersonerna i de två resterande böckerna. Efter det ställde hon frågor med värdegrund som tema och eleverna fick förhålla sig till olika svarsalternativ. Det blev mycket lyckat, eleverna fångades av de små scenerna och fick frågor att fundera över.

Under maj månad 2013, när eleverna läst minst en av böckerna, hade vi boksamtal enligt Aidan Chambers modell. Samtalen leddes av mig och lärarna, med eleverna till en början uppdelade i två grupper och senare med alla tillsammans. Det fungerade bra, alla elever var delaktiga i något av samtalen. Att de även fick följa boksamtal om någon bok de inte läst var ingen nackdel. Flera blev nyfikna och ville låna just en sådan bok.

Slutfas

För att i min rapport kunna använda foton av elever och deras filmer, bad jag om tillstånd. Av de 23 elever med föräldrar som tillfrågades fick jag svar av elva. Av dessa svarade sex ja. Det är därför ett begränsat urval av foton och filmer som kan visas för allmänheten. De aktuella filmerna ligger som olistade på YouTube vilket innebär att de nås via en länk (bilaga 2).

Under maj månad 2013 kom MTM dels med sin nya webbresurs/katalog Legimus och dels med en första version av applikationen Legimus. Jag höll en kort introduktion om dessa för eleverna med läsnedsättning.

Intervjuer med lärare och elevassistent

Med sommarlovet i antågande var mitt projekt med klassen nu slutfört. Jag intervjuade de två lärarna, här kallade A och B, för att höra deras utvärdering av projektet.

Om elevernas arbete i projektet

Lärare A: ”Jag har märkt på barnen att de har tyckt om att komma hit och spela in filmerna och förbereda för det … Jag tyckte att det var roligt att du gjorde något speciellt av premiären med popcorn, de uppskattar ju sådant.”
”Det som har hänt, som är nytt sedan vi började med det här, är att de gärna läser samma bok och sitter i en grupp, kanske två–tre stycken och läser för varandra, högt. Det tycker de är mysigt. Och vi har sagt att det är helt ok, så länge de sköter det. Det är avkopplande för dem, att både läsa och lyssna.”

Lärare B: ”Man ser när de går iväg, det finns ingen som någonsin har sagt ’Å nej, inte det här igen’ utan bara ’Ja’ och så går de iväg för att göra det här… Jag tror att eleverna själva har tyckt att det har varit jättekul att göra filmerna. Avslutningsdelen som du hade också, det var jättekul att se.”

Om museipedagogens besök

Lärare A: ”Jag tyckte hon var väldigt, väldigt bra. Hon var inspirerande och en duktig berättare. Det var riktigt kul. Det tyckte barnen med, det märktes på dem, de var väldigt fokuserade. Övningarna som hon hade med värderingar där de fick ställa sig i hörn, det var svårt för dem … men det var nyttigt.”

Om planeringen

Lärare A: ”Det jag tror är bra är att man bestämmer, kanske i god tid, vad man ska göra, så att man har fasta tider på schemat när det här ligger. Ibland blev det så att vi fick bestämma nästan från vecka till vecka, när du hade tid och när vi hade tid. Så att man är ute i god tid och kan lägga in det som ett arbetsområde.”
”Jag är jättepositiv till själva arbetssättet och idén men man kan ha lite bättre framförhållning just med tider … då vet man att det är det som gäller.”

Lärare B: ”Vi hade så oerhört mycket att göra den här terminen, till exempel med Comeniusprojektet. Det är du som hållit i det här helt och hållet egentligen, vi lämnade ju över till dig, fria händer … men det tycker jag du har skött jättebra.”
”Största svårigheten, det är att få till tiden, att få grupperna att ligga på ungefär samma nivå hela tiden. Det har jag känt till exempel när de har gått iväg till dig och filmat. En del har varit längre fram och varit nästan klara och andra säger ’men han var sjuk, hon var sjuk.’ … Det är en stor svårighet, att kunna få till det. Men det blev ett jättebra arbete ändå … De måste helt enkelt få en deadline väldigt snabbt.”
”Det blir väldigt låsta positioner i och med att man har så mycket som måste göras i dagens skola. Det var lättare förr, för femton år sedan, att lägga in sådana här saker … Vi är så oerhört stängda av att ’Det här ska göras, det måste göras’, det är så mycket papper

som ska skrivas … Men det var jättekul att se filmerna. Jag tror att barnen tycker det är roligt också, att arbeta med den här nya tekniken. Det är ju trots allt en ganska ny teknik.”

Vid vårterminens slut gjorde jag också en intervju med klassens elevassistent. Här följer några frågor vi tog upp.

Om läsningen av talböcker i surfplattan och appen Read2Go
”Det tog ju ett väldigt långt tag … Det tog för lång tid innan vi fick igång böckerna. För det var ju det de skulle ha dem [surfplattorna] till från början … annars hade de kunnat komma in i det där snabbt… Nu har det fungerat jättebra, det har gått alldeles utmärkt. De tycker om att läsa på den där [surfplattan], de flesta i alla fall.”

På frågan om läsningen i surfplattan och om hon tror att någon elev i läsnedsättning känt sig utanför i klassen
”Nej, det är bara en som inte vill låtsas om [sina problem]… men [att läsa i] Ipad har ju fungerat bra.
”De har tyckt om att lyssna på böckerna i den där [appen Read2Go] och läsa samtidigt.”

Om resultatet av filmerna som eleverna med läsnedsättning gjorde
”De är jättestolta, så är det. De är jättestolta.”

Om att Ipads inte är kompatibla med de pedagogiska program för PC som kommunen köpt in
”Det finns ju massor med bra träningsprogram, som vi redan har, skolprogram som inte fungerar i Ipad. Det tycker jag är jättetråkigt. Det är illa. För då skulle de ju kunna använda Ipads och träna extra, färdighetsträning.”

Om studiebesöket på Ängkärrskolan
”Det var bra … att man jobbade likadant i alla klasser. Man hade samma arbetssätt och det är väldigt bra för eleverna … De hade ett väldigt bra resultat dessutom och det är härligt. Det visar att det går, även för de som har det absolut svårast. Det är väldigt viktigt, att visa att det faktiskt bara hänger på hur man kan anpassa undervisningen och undanröja deras hinder.”

Analys

Hur lyckades vi med våra mål att integrera talböcker och Egen nedladdning i det lässtimulerande arbetet, att få barnen delaktiga och att fördjupa kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan bibliotekarie och pedagoger?

Talböcker, Egen nedladdning och ny teknik

I den femteklass jag arbetade med har vi inkluderat arbete med talböcker i det lässtimulerande arbetet. Elever har läst talböcker och talböcker med text i appen Read2Go. Barnen har använt ny teknik för att göra egna filmer, med inspiration från nya böcker. De har också funnit glädje i högläsning för varandra. Jag upplever att alla elever har varit delaktiga i projektet.

Att lära sig ny teknik och introducera den för andra tar tid. Minsta moment kan vara mycket mer tidskrävande än vad man tror och tekniska lösningar hos kommunens dataavdelning kan sätta oväntade hinder i vägen. Ett sådant dök upp vid registreringstillfällena för Egen nedladdning när föräldrarna var med. Det visade sig att det inte gick för eleverna att ladda ner talböcker på sina konton på elevdatorerna. Appen Daisy Reader, som de fått kännedom om, släcktes ner under samma period. Det blev komplicerat att förklara detta för berörda elever och föräldrar.

I arbetet för barn med läsnedsättning finns fortfarande mycket att göra. De barn jag registrerat för Egen nedladdning skulle ha behövt fler individuella möten med en bibliotekarie, och med fungerande tekniska hjälpmedel, för att riktigt lära sig hur man använder tjänsten. Det är ett arbete jag hoppas kunna fortsätta med som skolbibliotekarie. När appen Legimus är fullt utvecklad kommer dessutom läsningen av talböcker att underlättas ytterligare.

Barnen och lärarna uppskattade att få in ny teknik i klassrummet och vill gärna fortsätta använda surfplattor i sitt arbete. Alla appar vi laddade ner kom dock inte till användning. Det beror på att man inte kunde spara arbeten i vissa appar, i andra skulle ett personligt Apple-id ha behövts för varje elev och det var inte praktiskt möjligt. Men apparna och möjligheter att använda dem finns kvar inför framtiden.

Barns delaktighet

Hur var barnen delaktiga?

Roger A. Hart har i sin delaktighetsstege delat in barns delaktighet i åtta olika nivåer. Helene Elvstrand vid Linköpings Universitet har gjort en svensk tolkning av denna (Elvstrand 2009, s.18-19). Den åttonde och högsta nivån av delaktighet är svår att nå i ett projekt som detta då en del av planeringen redan är klar innan arbetet i klassrummet börjar. Resultatet i detta delprojekt blev att barnen var delaktiga i beslut om vilka böcker de skulle läsa; vilken form deras filmade bokpresentation skulle ha; utformandet av manus; om de skulle vara med i bild eller inte och slutligen om deras filmer skulle publiceras offentligt eller inte. Enligt min bedömning hamnar vi på nivå sex i delaktighetsstegen ”Initerade av vuxna, delade beslut av unga”.

Resultatet av filmerna var fascinerande att se, sättet på vilket eleverna löste uppgiften och vad de lyfte fram ur böckerna. Kvalitén på filmerna varierade, men alla elever bidrog med något och de gav intryck av att växa med uppgiften. Även om det var motigt för vissa elever att komma igång med manusarbetet så kom de genom samarbete över det hindret. De kom till biblioteket med en positiv attityd och uppskattade vårt samarbete. Själv tycker jag det har varit en mycket fin klass att jobba med.

Samverkan

Ett av projektets mål var att fördjupa kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan bibliotekarier och pedagoger. Efter omständigheterna tycker jag att samarbetet fungerade mycket bra och jag är övertygad om att vi alla lärde oss något av varandra.

Brist på tid var ett hinder för lärarna. Klassen var involverad i andra projekt under läsåret och lärarna skulle vara borta vissa perioder. Det var inte aktuellt för dem att sätta in vikarier för mer tid, till planering eller dokumentation. Den gemensamma planeringstiden för oss vuxna i projektet blev därför knapp, varför jag tog på mig en större del av det arbetet. Vi tog oss tid till avstämningar och kortare diskussioner, ofta fick det bli på lunch- och kafferaster. Vissa moment i klassen kunde jag göra tillsammans med lärarna, som filmvisning och boksamtal. Lärarna var också med vid introduktionen av empatiprojektet. Samarbetet med elevassistenten var mycket värdefullt då hon till en början hade mer tid för planering. Hon känner eleverna väl och var ofta med dem i biblioteket.

Att samverka med en mediepedagog respektive museipedagog gav projektet ett extra lyft, likaså samarbetet med stadsbiblioteket. Tillgänglighetsbibliotekarien på huvudbiblioteket deltog i vår studieresa i december 2012. Hon kom också till skolan för talboksdemonstration en kväll i januari 2013 då det var Bokcafé med öppet hus för familjerna. Att ha personalen på Länsbibliotek Östergötland och projektgruppen som stöd att utbyta tankar och idéer med har också varit värdefullt.

För mig som bibliotekarie var tiden en stor tillgång. Att projektet gav tid att planera, förbereda, ytterligare sätta mig in i tekniken, finna lösningar på problem och dokumentera var mycket värdefullt. Inte minst tiden jag fick arbeta med barnen var berikande.

Referenser och lästips

Opublicerade källor

Intervjuer med elever, två lärare och elevassistent i delprojekt Linköpings kommun, under läsåret 2012/2013.

Publicerade källor: webbresurser och litteratur

Barnbokskatalogen. Göteborg: Kultur i Väst och Stockholm: Statens Kulturråd. Tillgänglig via: www.barnbokskatalogen.se [2013-06-27]

Barnens Bibliotek. Göteborg: Kultur i Väst. Tillgänglig via: www.barnensbibliotek.se [2013-06-27]

Bokens Alla sidor 2008-2011. Slutrapport för ett treårigt lässtimulerande projekt i Östergötland. Linköping: Länsbibliotek Östergötland. S.7-8. Tillgänglig via: http://www.squoosh.se/images/uploads/attachments/rapport-bokens-alla-sidor__2011.pdf [2013-06-27]

Bokevent light. (2009) Linköping: Länsbibliotek Östergötland och Linköping: Östergötlands länsmuseum. Tillgänglig via: http://www.squoosh.se/images/uploads/content/pdf/Bokeventlight_3.pdf [2013-06-27]

Bokjuryn. Göteborg: Kultur i Väst. Tillgänglig via: www.bokjuryn.se [2013-06-27]

Chambers, A. (2011). Böcker inom och omkring oss. Älvsjö: X Publishing.

Creative Commons Sverige.
Tillgänglig via: http://www.creativecommons.se/ [2013-06-27]

Elvstrand, H. (2009). Delaktighet i skolans vardagsarbete. Linköping: Linköpings universitet. S. 18-19.
Tillgänglig via:
www.diva-portal.org/smash/get/diva2:229768/FULLTEXT01 [2012-08-22]

Film Stockholm. Film i skolan. Stockholm: Stockholms Läns Landsting.
Tillgänglig via: www.webbhotell.sll.se/Film-Stockholm/ - Filmpedagogik – Film i skolan [2013-06-27]

Gustafsson Chen, A. (2013) Vad är talböcker? : att arbeta med talböcker på biblioteket. Lund: BTJ förlag.

Ingvar, M. (2008). En liten bok om dyslexi. Sockholm: Natur & Kultur.

Legimus. MTM. Tillgänglig via: www.legimus.se [2013-06-27]

Logopeden i skolan. Halmstad: Kristensson, J.
Tillgänglig via: http://logopedeniskolan.blogspot.se/ [2013-06-27]

Läsambassadören. Boka mig! Stockholm: Statens Kulturråd och Stockholm: Författarcentrum.
Tillgänglig via: www.läsambassadören.se – Biblioteksspersonal – Boka mig! [2013-06-27]

Morris Lessmore. The fantastic flying books of Mr. Morris Lessmore. Los Angeles: Moonbot Studios.
Tillgänglig via: http://morrislessmore.com/ [2013-06-27]

MTM, Myndigheten för tillgängliga medier. www.mtm.se [2013-06-27]

Nilsson, J. (2008) Olika sätt att läsa : om barn med funktionsnedsättningar och deras läsning. Lund: BTJ förlag.

Skolappar. Appar för lärande.
Tillgänglig via: www.skolappar.nu [2013-06-27]

Skoldatatek. Appar med möjligheter. Kommunöverskridande verksamhet.
Tillgänglig via: www.skoldatatek.se/verktyg/appar [2013-06-27]

Statens kulturråd. Beviljade bidrag. Stockholm: Statens kulturråd.
Tillgänglig via: www.kulturradet.se/sv/bidrag/beviljade_bidrag/Bidragsbeslut-2011/Lasframjande-insatser/ulturrådet.se [2013-08-22]

Voodoofilm. Storyboard. Tillgänglig via: http://vf.bmcdn.se/filer/storyboard-4rutor.pdf [2013-06-27]

Delprojekt med en åttondeklass i Norrköpings kommun, läsåret 2012/2013

av Susanna Lönnqvist

Sammanfattning

- Åttondeklass på högstadiet, 28 elever.
- Utveckla nya metoder för att arbeta med berättelser.
- Egen nedladdning och läsning av talböcker på surfplatta.
- Fokus på läsupplevelsen: boksamtal utifrån Aidan Chambers modell.
- Arbeta med ny teknik.
- Arbeta utifrån ett vidgat textbegrepp som omfattar även film, musik, dramatisering och tecknande.
- Grupparbete.
- Novellanalys och novellillustration.
- Reflektioner i loggbok.
- Kunskapsutbyte mellan bibliotekarie och lärare och en ökad medvetenhet om dyslexi, talböcker och Egen nedladdning.

Inledning

Läsglädje! Läslust! Det är något som jag brinner för i mitt dagliga värv som bibliotekarie. Eftersom jag är av den fasta övertygelsen att vi människor kan få ut så mycket gott av alla de berättelser som omger oss kämpar jag ständigt för lässtimulans, och för att fler ska kunna hitta glädjen och lusten i läsning. Läsning är viktigt, berättelser är viktiga!

När jag fick erbjudandet att delta i ett lässtimulerande projekt riktat mot barn och ungdomar under läsåret 2012–2013, tvekade jag därför inte en sekund: det här var precis vad jag hade drömt om. Eftersom tid och pengar till vardags är en bristvara erbjuder deltagande i ett projekt alltid nya möjligheter: lite mer pengar, lite mer frigörande av tid. Dessutom skulle jag ju inte jobba ensam heller – tanken var att ett samarbete skulle utvecklas både med pedagoger på den aktuella skolan och med de bibliotekarier som var involverade i projektet på de två andra biblioteken.

Erfarenheter från tidigare projekt på folkbibliotek har visat att det kan vara svårt att nå barnen på deras fritid, varför det beslöts att detta projekt skulle rikta sig mot barn och ungdomar under skoltid. Troligt är även att ett projekt som handlar om lässtimulans och riktar sig mot ungdomars fritid i första hand skulle locka de ungdomar som redan läser mycket och tycker om att läsa. I det här projektet var därför syftet att jobba lässtimulerande mot samtliga elever i en klass – vana läsare som ovana läsare. Egen nedladdning skulle ingå som en del i projektet. Andra viktiga hörnstenar var barns delaktighet och att finna metoder för ett fördjupat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan yrkesgrupperna bibliotekarier och pedagoger.

I detta delprojekt valde vi att rikta oss mot en åttondeklass på högstadiet. Att valet föll just på denna klass hade flera orsaker. Dels berodde det på att jag sedan tidigare hade en väldigt bra lärarkontakt, som entusiastiskt nappade på projektidén då jag lade fram den. Läraren kände eleverna i denna klass ganska väl sedan tidigare och undervisade dem i såväl svenska som SO. Dels berodde det på att det i denna klass fanns elever med särskilda behov och olika läsnedsättningar samt en viss teknisk osäkerhet och även konkret avsaknad av tekniska verktyg.

Höstterminen 2012 drog vi igång, med rätt kort varsel. Både jag och den berörda läraren hade många idéer om vad vi ville göra och vad vi ville hinna med. En del blev gjort, annat hanns inte med. Den här rapporten sammanfattar vårt arbete i klassen under läsåret 2012–2013.

Metod

Projektets idé var att arbeta lässtimulerande mot barn och ungdomar och ställa berättelsen i centrum, oberoende av vilket format berättelsen har. Ett vidgat textbegrepp tillämpades; begreppet text omfattar även berättelser som är förmedlade på andra sätt än genom det skrivna ordet, t.ex. genom musik, bilder, foton, film, drama eller dans. Den nya tekniken bjuder på många nya möjligheter att arbeta med berättelser. Projektet syftade bl.a. till att utveckla metoder att arbeta med detta.

Inom detta projekt har ramarna varit rätt lösa och utförandet ganska fritt. Några centrala byggstenar har dock funnits med i alla tre delprojekten: Vi ville finna metoder för

- lässtimulerande arbete där Egen nedladdning ingår
- barns delaktighet
- fördjupat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan yrkesgrupperna bibliotekarier och pedagoger genom samarbete med skolan

I vårt delprojekt valde vi, jag och läraren i nära samarbete, att lägga upp arbetet på följande sätt:

Under höstterminen jobbade vi kring temat ”kärlek”. Detta tema hade läraren planerat att jobba med även om klassen inte varit involverad i detta projekt, men nu gjorde hon en revidering av sin terminsplanering. Eleverna fick jobba kring kärlekstemat på olika sätt, men inom projektets ramar var det främst en av delarna som låg i fokus: att läsa lite längre texter och samtala kring dessa. Valet av texter föll på ungdomsböcker som på något vis berörde ämnet kärlek. Boksamtalen planerades utifrån författaren Aidan Chambers modell för boksamtal, som han beskriver i boken *Böcker inom oss – om boksamtal*. Kärnan i Chambers resonemang är att samtalet ska fokusera på själva läsupplevelsen – inte vara ett förhör där det finns rätt och fel svar. Om man fokuserar på själva läsupplevelsen i stället för på ”vad handlar boken egentligen om” eller författarens intentioner med verket, blir samtalet mindre prestationsbetonat och varje elev kan delta på sina egna villkor. De elever som hade någon form av läsnedsättningar registrerades som Egna nedladdare och

fick pröva på att läsa sina böcker på surfplatta. Även andra format togs in i klassrummet, såsom ljudbok och film, då eleverna behövde detta för att komma vidare i sin läsning.

Under vårterminen föll valet på att jobba med kortare texter. Precis som inför höstterminen gjorde läraren en terminsplanering som involverade det arbete vi gjorde inom läsprojektets ramar, men där även andra moment förekom. Tillsammans valde jag och läraren ut ett antal noveller och varje novell introducerades sedan genom högläsning i klassen. Även högläsning är en metod som har stöd hos Aidan Chambers. Han poängterar vikten av högläsning för elever i alla åldrar. En av fördelarna med högläsning är att alla elever blir klara samtidigt, ingen behöver stressas och ingen behöver sitta och vänta på att de andra ska bli klara. Efter höstterminens romanläsning då ett visst stressmoment uppstod p.g.a. just detta, kändes det värdefullt att byta koncept inför vårterminen. Eleverna fick jobba med en novell i taget och en mindre grupp elever jobbade mer fördjupat med varje novell, genom att de fick illustrera novellen på valfritt sätt. Här tog vi hjälp av modern teknik i form av surfplattor och olika appar. Projektet avslutades vid läsårets slut och då fick varje grupp visa upp sin novellillustration samt fylla i en utvärdering.

Under projektets gång har jag dokumenterat arbetet genom att föra en s.k. loggbok eller projektdagbok. Denna loggbok har för mig fungerat som en hjälp att formulera tankarna under processens gång, men även som ett sätt att dokumentera det arbete vi gjort. Även eleverna har fört loggbok under sin läsning av olika texter, vilket är en modell som läraren framgångsrikt jobbat med sedan några år tillbaka. Idén är hämtad från Gunilla Molloy, lektor vid Lärarhögskolan i Stockholm. Hon har gett ut flera böcker som handlar om hur man kan arbeta med läsande i skolan.

Synpunkter från läraren har inhämtats dels genom inbokade möten och spontana samtal under projekttidens gång, dels genom en avslutande intervju efter projektets slut.

Fortbildning och inhämtning av inspiration har skett dels genom inläsning av lämplig litteratur, dels genom deltagande i olika kursdagar och nätverksträffar. En studieresa företogs inom projektets ramar, då vi bl.a. besökte Ängkärrskolan i Solna, en skola för elever med dyslexi och läs- och skrivsvårigheter. På denna studieresa deltog även läraren.

Vad gäller den tekniska delen kring surfplattor och olika program så har det inte alltid varit helt lätt att orientera sig i det utbud som finns på marknaden i överflöd. Som tur är har det funnits hjälp att få, och jag har varit i kontakt med personal på TioTretton på Kulturhuset i Stockholm och fått många bra tips på användbara appar därifrån. Det finns även olika bloggar som testar och betygsätter appar, varav *Skolappar* är en av de allra bästa och även den som jag använt mest.

De ansvariga för de tre delprojekten har utbytt kunskap och erfarenheter både genom att träffas i inplanerade möten och i en sluten diskussionsgrupp på Facebook.

Genomförande

Höstterminen

Läraren och jag började arbetet med att träffas några gånger för att bolla idéer kring vad vi ville göra. Vi behövde förankra projektet hos såväl skolledning som biblioteksledning och efter att vi fått grönt ljus från båda hållen kunde vi mer konkret börja lägga upp en planering för hösten. Eftersom varje delprojekt hade tilldelats en budget på 80 000 kr, väcktes snart idén att införskaffa några surfplattor för att använda som verktyg att jobba med. Inledningsvis ville vi erbjuda de elever som var talboksberättigade möjligheten att lyssna på böcker via surfplatta. Tanken var även att vi senare i projektet skulle använda plattorna i ett mer konstnärligt syfte, där alla elever skulle få chansen att testa tekniken. I klassen fanns en viss teknisk osäkerhet och inte minst en brist på nyare tekniska verktyg. Valet föll på Ipad eftersom de visade sig vara mest kompatibla med de tjänster som vi var intresserade av att använda.

Under höstterminen låg fokus, som nämndes i föregående kapitel, på temat kärlek. I terminsplaneringen ingick olika moment, t.ex. läste man sagan om Tristan och Isolde, såg filmen med samma namn och skrev en s.k. kärlekshandbok. Läsprojektet kom in i bilden någon månad in i terminen, då det var dags att introducera ett lite mer omfattande läsmoment.

Gruppläsning av ungdomsböcker

Inför läsmomentet hade jag plockat fram en lista med böcker av varierande längd och svårighetsgrad. Ur denna lista valde jag och läraren sedan gemensamt ut sju olika titlar. Mats Wahls *Vinterviken* och Sara Kadefors *Sandor slash Ida* var två titlar som i första hand togs med eftersom de fanns i klassuppsättning på skolan. Övriga titlar var *Delirium* av Lauren Oliver, *Besatt* av Anne Cassidy, *Matchad* av Ally Condie, *Jag är Love* av Mårten Melin och *Ska vi rymma?* av Bo R Holmberg. De två sistnämnda titlarna valdes delvis utifrån det faktum att de är lite kortare till omfånget.

Läsmomentet introducerades i början på oktober 2012 och detta var också första tillfället då jag var med i klassrummet. Klassen hade en långlektion i svenska/SO på måndagseftermiddagarna och denna lektion var den som vi i första hand försökte utnyttja till allt projektrelaterat arbete.

Klassen delades in i sju grupper utifrån lärarens bedömning av vad hon trodde skulle fungera bäst. Själv kände jag inte någon av eleverna närmare även om jag hade träffat de flesta innan. Några ansikten var också helt nya. Varje läsgrupp bestod av fyra

elever. Grupperna fick en i taget gå till biblioteket tillsammans med mig, där jag kort presenterade den boktitel de skulle få läsa. Reaktionerna var rätt blandade. De flesta var positivt inställda men i två av grupperna uttrycktes även ganska starkt negativa åsikter. I den ena av dessa var det speciellt en av eleverna som klagade på att det är ”så tråkigt och jobbigt att läsa”. Han ifrågasatte även varför just deras klass skulle vara med i detta projekt. ”Nej det här går aldrig”, ”Varför måste man läsa när man kan spela datorspel”, var åsikter som uttrycktes i en annan av grupperna. Dessutom litade man inte alls på en vuxen persons smak, ”för vuxna tycker ofta om helt andra saker”.

Trots de negativa kommentarerna i två av grupperna var de flesta ändå positivt inställda till läsningen.

Vissa tekniska problem som bromsade upp projektet inträffade under hösten. Främst var problemen relaterade till surfplattorna, som de talboksberättigade eleverna (tre stycken i detta skede) skulle få pröva att läsa på. Inledningsvis så dröjde det ett tag innan vi fick grönt ljus för inköp av våra surfplattor. Därefter dröjde, av olika orsaker, även själva leveransen av plattorna. När vi sedan fått surfplattorna dök nästa hinder upp i form av problem med åtkomsten till det trådlösa nätverket. Eftersom biblioteket saknar trådlöst internet var det tänkt att vi i detta projekt skulle få nyttja skolans. Biblioteket och högstadiet ligger i samma byggnad så rent tekniskt var det inga problem, däremot krävdes behörighet och inloggningsuppgifter som jag inte hade fått. När själva administrationen kring detta slutligen var över ytterligare några veckor senare, kunde vi äntligen dra en lättnadens suck.

Vid den här tidpunkten var det främst apparna *Daisy Reader* och *Read2Go* som var aktuella om man ville läsa och ladda ner talböcker till surflattorna. Fördelen med *Daisy Reader* var att man i den kunde lyssna på böckerna i strömmande format och slapp ladda ner boken först. Tyvärr buggade denna app rejält och försökte man lyssna uppkopplad så avbröts läsningen gång på gång. Lite bättre fungerade det om man först laddade ner boken till appen – detta tog dock väldigt lång tid. Det andra alternativet, *Read2Go*, var för det första förhållandevis dyr vid inköp. För det andra så var man först tvungen att ladda ner talboken till en dator och sedan överföra boken till surfplattan – ett moment som ibland krånglade och tog tid. Sammanfattningsvis måste man tyvärr säga att ingen av de appar som fanns tillgängliga på marknaden vid denna tidpunkt fungerade optimalt.

Sent omsider kom i alla fall även talboksläsarna igång med att läsa talbok på surfplattan. Samtliga hade innan dess börjat läsa boken i tryckt format, men nu kunde de alltså välja ifall de hellre ville lyssna. Eller om de ville lyssna och läsa samtidigt, som åtminstone en av eleverna gjorde ibland.

En tanke bakom vår idé att eleverna skulle läsa i grupper var, förutom det avslutande boksamtalet, att de själva skulle få ta ansvar över och styra upp sin läsning. I stället för att läraren satte upp deadlines och riktlinjer skulle eleverna själva få komma överens om i vilken takt de ville läsa och när de skulle vara klara. Detta var första gången som de läste i grupp på det här viset och första gången under högstadietidens svenskundervisning som de läste en text av det här omfånget på egen hand.

Från början var det tänkt att de grupper som blev klara tidigt skulle hinna läsa ytterligare en gemensam bok, men då eleverna blev klara i så olika takt blev detta inte aktuellt. I ungefär halvtid träffade jag eleverna gruppvis igen för att stämma av hur det gick med läsningen. Jag och läraren kunde tillsammans konstatera att en del av eleverna inte skulle hinna bli klara med läsningen innan jullovet.

Boksamtal

Så småningom blev det i alla fall dags att ta itu med boksamtalen. Anledningarna till att jag ville att vi skulle avsluta läsningen med ett boksamtal var flera. Aidan Chambers skriver i sin bok *Böcker inom oss* att detta med att förstå en boks innebörd inte är något som man gör direkt och på en gång. Den upptäcks, diskuteras, skapas, växer sig stor under tiden som andra mer specifika och konkreta frågor avhandlas. Vi vet helt enkelt inte vad vi tycker om en bok förrän vi pratat om den. Jag personligen tror på detta, och jag tror på att en läsupplevelse kan bli starkare, inte bara eftersom vi själva tvingas formulera våra tankar, utan även när vi får ta del av andras åsikter om läsningen.

Boksamtalen gick rent konkret till på så vis att eleverna kom till biblioteket, en grupp i taget, där jag dukat upp med fika (kaffe/te/saft och kakor) i ett av våra enskilda rum. Vi satt tillsammans runt ett ovalt bord. Samtalet strukturerades runt följande huvudpunkter:

Plus. Vad gillade du i boken? Någon speciell händelse? En speciell person? Var det något du hade velat läsa mer om?

Minus. Säg något som du inte gillade! Hoppade du över några ställen? Var det något som gjorde dig arg/besviken?

Frågetecken. Fanns det något i boken du tyckte var konstigt? Något du inte förstod? Något du inte stött på i andra böcker?

Mönster. Fanns det saker i boken som hängde ihop? Saker som dök upp flera gånger? Upprepningar?

På ett blädderblock skrev jag upp alla kommentarer. Diskussionen kretsade således kring vad eleverna tyckte om i boken, vad de inte gillade, vilka frågor som hade uppstått under läsningen och om de eventuellt kunde se några återkommande mönster i boken. Observera att frågorna ovan endast är exempel på frågor man kan använda sig av, därtill kommer även allmänna frågor och s.k. specialfrågor som man kan läsa utförligare om i Chambers bok.

Sammantaget kan man säga att boksamtalen genomfördes med varierande resultat. I en av grupperna hade eleverna inte lyckats slutföra läsningen, varför boksamtalet inte heller blev mycket till samtal. Två av eleverna hade sett filmen i stället, men tyckte inte den var så värst bra eller intressant och hade inget större intresse av att prata om den. I övriga grupper blev samtalen mer eller mindre givande. Sett i backspegeln kan man konstatera att åtminstone ett par av böckerna egentligen inte lämpade sig så bra för ett samtal utifrån Chambers modell. Detta eftersom denna modell egentligen passar bäst för mer komplexa texter där mer står ”mellan raderna” än vad det gjorde i vissa av de böcker som grupperna läste. Ett par av böckerna var helt enkelt för enkla för att ge särskilt mycket mer trots att man försökte gräva i dem. Då jag tidigare under hösten hade berättat för läraren att jag tänkte mig boksamtal enligt modell från Chambers, kommenterade hon: ”Ja du kan ju försöka. Jag tror inte det kommer att funka i alla grupper. I en del kommer det att funka, men inte alla.” På sätt och vis fick hon rätt, men det hade i slutändan mer med valet av böcker att göra än med eleverna.

De grupper i vilka boksamtalen fungerade bäst var de grupper i vilka eleverna läst mer komplexa böcker; böcker med flera plan och flera skikt. På sätt och vis blev det något av ett Moment 22; de elever som endast bedömdes klara av de enklaste böckerna fick heller ingen stor läsupplevelse och hade inte så mycket att diskutera kring under boksamtalen. De grupper i vilka de mer läsvana eleverna placerats läste däremot mer komplexa böcker och fick följaktligen större läsupplevelser och hade mer att diskutera om under boksamtalen. Som en elev uttryckte det: ”En bok måste ha en viss längd för att kunna vara riktigt bra.”

Jag upplevde ändå att Chambers modell fungerade bra på så vis att den verkligen fokuserar på själva läsupplevelsen, där inga svar är rätt eller fel. För mig som bibliotekarie var det en fungerande metod, eftersom jag inte hade några krav på mig att bedöma elevernas läsförståelse eller betygsätta dem. Efter samtalen skickade jag dock över mina anteckningar från boksamtalen till läraren, samt en sammanfattande analys av hur samtalen gått och hur aktivt de olika eleverna deltagit i samtalen. Dessa anteckningar tog läraren senare i beaktande då hon gjorde en bedömning av elevernas förmåga att uttrycka sig muntligt i svenska.

Vårterminen

Inför våren bestämde vi oss för att fokusera på kortare texter. Vi drog lärdom av höstens arbete och ville komma ifrån stressmomentet med att hinna läsa en lång text. Läraren kände att hon ville ha mer kontroll över elevernas läsning och samtidigt erbjuda ett bredare urval av olika typer av texter från olika tider. ”Det är viktigare att jobba med innehållet i texten än med mängden”, som hon uttryckte det.

Grupprocessen hade också visat sig vara viktig. Eftersom den tidigare gruppsammansättningen inte fungerat helt problemfritt, beslöt vi oss för att göra om grupperna. En bidragande anledning till detta var också att vi ville komma ifrån uppdelningen i högpresterande/lågpresterande elever, som höstens gruppindelning mer eller mindre hade resulterat i.

Valet föll på att jobba med sju olika noveller, av olika karaktär och från olika tidsperioder. Novellerna var följande:
Bodil Malmsten: *Blå nomader*
Jens Lapidus: *Väntan*
August Strindberg: *Ett halvt ark papper*
Selma Lagerlöf: *Kortspelet*
Stig Dagerman: *Att döda ett barn*
Cilla Naumann: *Martin*
Erlend Loe: *Trädet*

Under en inledande lektion presenterade jag och läraren tillsammans novellen som genre. Vi berättade även om vad vi skulle komma att jobba med under våren och hur grupperna skulle se ut den här gången.

Planen var att jobba med en novell i taget. Novellen och författaren presenterades inledningsvis i klassen och novellen lästes högt. Därefter fick eleverna reflektera kring novellen i sin loggbok, utifrån vissa utvalda frågor som läraren presenterade. Det kunde t.ex. handla om att plocka ut ett citat som de fastnat för och motivera varför de valt ut just det citatet. När vi läste *Väntan* av Jens Lapidus såg kommentarerna i loggboken t.ex. ut så här:

”Vi kör samma sak som förra gången, bara.”
”Jag valde den här meningen för att när man läste den så ändrades hela berättelsen, och jag blev väldigt förvånad.”
”Jag valde detta citat för att jag tyckte att det var lite kul att han blev så lurad. Men man funderar ju även på om det var medvetet av båda personerna från början eller om det var omedvetet av advokaten. Jag tror nog att det var medvetet och att det var därför Foad använder samma advokat igen…”

Därefter vidtog gruppuppgiften. Jag tog emot gruppen på biblioteket, där vi inledde med en kort diskussion kring texten. Därefter presenterade jag uppgiften för dem.

Gruppuppgiften bestod i att göra en illustration av novellen de läst. Vilken typ av illustration som eleverna ville göra var upp till dem själva, men huvudtanken var att illustrationen skulle ske med surfplattan som verktyg. Jag presenterade olika appar för eleverna: program för att göra film, skapa musik, göra serier eller måla. De fick även veta att om de valde att göra musik eller måla så kunde de vid behov även använda en musik- eller bildlektion till detta ändamål. Musikläraren på skolan var införstådd med detta och hade också fått låna en av projektets surfplattor för att kunna bekanta sig med de program som var aktuella.

Därefter fick eleverna sätta igång och jobba. Efter att de fått bekanta sig med surfplattorna och prövat de olika apparna en stund, var det dags för dem att komma överens om vilken typ av illustration de ville göra tillsammans. Eftersom samtliga gruppers val föll på att göra film, lade jag fram förslaget att de kunde börja med att göra ett manus. Vissa grupper nappade på detta, medan andra valde att köra mer på inspiration.

Tre av de sju grupperna valde att göra animerad film med hjälp av appen *Puppet Pals 2*. Resterande fyra grupper valde att göra film i appen *Imovie* och några använde även apparna *8mm* för att lägga

på olika filter på filmen, och *Garageband* för att göra musik. Appen *Phoster* användes av flera grupper för att göra en start- och/eller slutbild i filmen.

Eleverna fick själva styra över inte enbart formatet på, utan även innehållet i sin illustration. Ville man illustrera novellens handling från början till slut, göra en moderniserad version av novellen eller kanske tänka ut ”vad hände sen?”, efter att novellen slutade? Valet var elevernas. I vissa av grupperna fanns inledningsvis en viss obeslutsamhet men efter ett tag kom de igång och jobbade väldigt självständigt. I andra grupper jobbade man energiskt på från start. Själv försökte jag medvetet hålla mig i bakgrunden för att inte lägga mig i arbetet för mycket. Tanken var ju att grupperna själva skulle få styra upp arbetet.

En elevs illustration till Ett halvt ark papper.

Sammanfattningsvis kan man säga att illustrationsmomentet var väldigt uppskattat av eleverna. En elev utbrast rentav ”det här är det bästa jag gjort i hela mitt liv” och ”jag är så stolt!”, medan andra kom till biblioteket efteråt och ville låna surfplattan för att visa kompisarna den film de gjort. Vissa bad om att få en kopia på filmen efteråt. Det var endast en av grupperna som inte var nöjd med sin slutprodukt, och i denna grupp låg problemet främst i gruppdynamiken.

Sett till att varje grupp inte hade mer än cirka två timmar på sig för att slutföra sitt arbete, måste man säga att de åstadkom rätt mycket. Även läraren var nöjd med projektarbetet och fick även hon uppfattningen att eleverna som jobbat i grupp med sina filmer var stärkta och stolta över sina insatser.

Vad som var intressant att se var att flera av dem som var mest positiva i detta sammanhang hörde till dem som varit mest negativa under höstterminens arbete och boksamtalen i samband med detta. Detta visar på att det kan vara fruktbart att ta in moment i under-

visningen som går utanför de traditionella ramarna, för att på så sätt ge alla elever likvärdiga möjligheter att uttrycka sig. Eller som läraren uttryckte det: ”Ibland måste man ta till andra verktyg för att kunna se vad eleverna lärt sig eller förstått av en text”.

Under vårterminen medverkade jag även i en dramatisering i klassrummet som alla elever gjorde tillsammans utifrån Lagerlöfs novell *Kortspelet*.

Samtliga elever jobbade även fördjupat kring Strindbergs *Ett halvt ark papper* och fick teckna/måla med den novellen som utgångspunkt. Dessa teckningar ställdes sedan ut på en skärm på biblioteket.

Projektavslutning

När vi träffades för sista gången i början på juni 2013 hade jag gjort i ordning popcorn, dricka och lite godis. Jag ville att eleverna skulle känna att det de gjort var viktigt, att deras filmer var riktiga filmer som förtjänade att avnjutas till lite snacks och mys. Många elever jublade när de såg vad jag dukat upp. Det var inte så mycket, men det var i alla fall något och de flesta blev väldigt glada.

Jag hade laddat upp alla filmerna på ett låst konto på Youtube och kunde visa dem på smartboarden som fanns i klassrummet. Vi såg på allas filmer tillsammans och eleverna applåderade varandras arbeten. Det märktes att många var stolta över vad de åstadkommit. Efteråt fick alla fylla i en utvärdering (bilaga 4) där jag formulerat några frågor kring det vi jobbat med inom projektet. För eleverna kanske uppdelningen mellan det ”vanliga” skolarbetet och projektarbetet inte var så tydlig och därför försökte jag formulera frågorna så konkret som möjligt. 20 svar lämnades in – några elever var frånvarande och några valde att inte svara.

Svaren var i huvudsak positiva. Så gott som alla uppfattade gruppparbetet kring novellerna som väldigt positivt. Exempel på kommentarer på frågan vad som var bra var:
”Det var kul.”
”Samarbetet var bra och alla gjorde vad de skulle.”
”Det var bra och roligt, men lite pinsamt också.”
”Vi samarbetade och lyssnade på varandra.”
”Jag tyckte det var kul och allt funkade”.
”Det gick bra och det var roligt att göra en film.”
”Det var väldigt roligt.”

På frågan vad som kunde ha varit bättre var det många som svarade: ”Jag vet inte” eller ”Inget”. Andra kommentarer var:
”Man hade kunnat haft mer att jobba med.”
”Samarbetet.”
”Om dom andra ville vara med och göra för ingen sa nåt typ.”
”Att vi skulle fått mer tid på oss.”

Vad gäller höstterminens romanläsning med efterföljande boksamtal märktes det tydligt att många inte kom ihåg så mycket av detta moment. Flera hade glömt namnet på boken de läst och väldigt få lämnade någon utförligare kommentar kring hur de upplevt bok-

samtalet. I efterhand kan jag se att det kanske hade varit en god idé att låta eleverna fylla i en utvärdering kring detta moment i närmare anslutning till att det slutfördes.

Egen nedladdning

Talböcker och Egen nedladdning har ingått som en del i detta projekt. De elever som har varit i behov av detta har dock inte särbehandlats, utan syftet har hela tiden varit att jobba lässtimulerande mot samtliga elever i klassen, utan att särskilja. Fyra elever blev under projekttiden registrerade som egna nedladdare. Av dessa flyttade en under vårterminen och kom således inte längre att ingå i projektet.

Det som delvis satt käppar i hjulen för arbetet med talböcker har varit att det inte funnits någon app som fungerat helt bra. Detta är som bäst under förändring i och med att MTM håller på att lansera en ny talboksapp. Förhoppningsvis kommer den att fungera bättre än de tidigare.

Under höstterminen fick talbokslyssnarna låna surfplattorna för att lyssna på talböcker med, men detta alternativ var inte hållbart i längden. Under vårterminen bestod behovet främst i att kunna lyssna på talböcker på fritiden och eftersom vissa av eleverna saknade tekniska verktyg för detta hemma, införskaffades tre stycken mp3-spelare som eleverna fick låna hem. Jag hjälpte dem att ladda ner böcker de var intresserade av och överföra dessa till spelarna. Det har fungerat bra – en mp3-spelare är ju ett mycket smidigare hjälpmedel som man enkelt kan bära med sig överallt. Överlag har dessa elever varit väldigt positiva och de kommer naturligtvis även efter att projekttiden löpt ut att få hjälp med uppföljande samtal och lästips vid behov.

Avslutande reflektioner

Blev det som vi tänkt oss? Hann vi göra det vi föresatt oss att göra, utföll saker och ting som vi hade hoppats?

Naturligtvis hade det varit fantastiskt att kunna avsluta med en historia om hur det av samtliga 28 elever i klassen kom att utvecklas en skara storläsare som efter dessa två terminer dagligen hänger på låset till biblioteket för att få komma in och låna stapelvis med böcker. Nu är det ju dock inte riktigt så som verkligheten ser ut – eller för den delen det som var målet med detta projekt. Målet och meningen var att vi skulle jobba lässtimulerande, vilket vi också har gjort, inte minst genom att visa att text och berättelser kan ta sig så många fler uttryck än det skrivna ordet. Inte för att på något vis förringa det skrivna ordet – det behövs naturligtvis också – men för att bredda elevernas bild av vad en text är och ge dem alternativa sätt att uttrycka sig. Genom samtal kring böcker, egna reflektioner i loggbok, dramatisering och tecknande, film- och musikskapande har vi velat visa eleverna på de många uttryckssätt en text kan ta.

För att exemplifiera detta kan man ta novellen *Ett halvt ark papper* av August Strindberg – en novell som på inte på något sätt är vare

sig särskilt lätt att läsa eller lätt att förstå. Novellen är skriven i en annan tid, den är skriven på ett språk som delvis låter främmande i ett nutida öra, den har en handling som är oerhört komprimerad. En av eleverna sammanfattar sina tankar kring novellen i loggboken:

”Han höll på att flytta från sin lägenhet då han hittade en lapp med, vad jag tolkade det som, massor av telefonnummer till diverse olika ställen. Han hade gift sig med sitt livs kärlek, flyttat in i ett eget boende och det gick ganska bra för honom i arbetslivet (”…fickan full av pengar”). Sedan hade frun blivit sjuk och sedan avlidit så småningom.”

Denna text har eleverna fått lyssna på, jobba med, reflektera kring, måla och berätta kring och några även göra en film utifrån. Är inte detta ett utmärkt sätt att levandegöra litteraturen, så säg!

Viktigt i detta projekt var även att inte särskilja de elever som hade någon form av läsnedsättning, utan försöka möjliggöra att alla kunde delta på lika villkor. Framförallt i arbetet med surfplattorna kände jag att vi lyckades med detta.

Boksamtal enligt Chambers modell är en bra metod som fokuserar på själva läsupplevelsen, men vår erfarenhet visar att inte alla böcker lämpar sig lika bra att jobba med. Det är en fördel om texterna är mer komplexa, vilket också är något som Chambers själv påtalar. Vill man jobba med metoden och elever som inte är så läsvana kan det vara bra att jobba kring kortare texter som man högläser i stället för att jobba kring längre, enklare texter.

Ett av syftena med projektet var att samarbeta med skolan och på detta vis erhålla ett fördjupat kunskaps- och erfarenhetsbyte mellan yrkesgrupperna bibliotekarier och pedagoger. Detta är utan tvekan ett syfte som uppnåtts. Både jag och läraren har uppskattat det samarbete som detta projekt möjliggjort och vi har sett kunskapsutbytet som väldigt berikande.

För mig personligen har projektet medfört en större medvetenhet kring och kunskap om såväl dyslexi, talböcker, Egen nedladdning som verktygen för detta. Surfplattorna finns kvar även efter projekttidens slut och de ska naturligtvis komma till användning. I slutet av vårterminen deltog jag och läraren i ett personalmöte för skolans lärarkår, där vi informerade om projektet vi genomfört. Reaktionerna var positiva och i samband med detta inbjöd jag även de andra lärarna att ta kontakt med mig ifall behov eller önskemål om att använda surfplattor i undervisningen uppstår. I tider då svenska barns läskompetens och läsvanor drastiskt har försämrats, måste det läsfrämjande arbetet gå vidare och nya vägar ständigt prövas.

Litteratur

Chambers, Aidan: *Böcker inom oss – om boksamtal*
Molloy, Gunilla: *När pojkar läser och skriver*

Tre projektfaser – Avslutande reflektioner

Information om talböcker och Egen nedladdning är ett första steg till att barn med läsnedsättning ska få tillgång till litteratur och läsupplevelser på ett likvärdigt sätt. Förmedlarna är viktiga, det är de som i praktiken hjälper barnen att få tillgång till talböcker. Informationsbehovet har visat sig vara mycket stort och insatserna under projekttidens första och andra fas riktades framgångsrikt huvudsakligen mot förmedlarna: biblioteksspersonal, skolpersonal, intresseorganisationer och föräldrar/allmänhet. Statistiken visar att projektet har nått ett stort antal personer med läsnedsättning som under tiden registrerat sig för Egen nedladdning. Likaså har nedladdningen av antal titlar varit högt. Medvetenheten hos biblioteksspersonalen, om att talböcker alltid ska vara ett självklart inslag i det lässtimulerande arbetet, har ökat. Ökad kunskap har gett fler initiativ till att utveckla det lässtimulerande arbetet på lokal nivå. Vägledning till nya berättelser behövs alltjämt, även till personer som registrerat sig för Egen nedladdning.

Framgångsrika programpunkter på våra studiedagar har varit berättelser från unga personer med läshinder, som berättat om sin skolgång och hur de kämpat för att få stöd. Sådana berättelser berör.

Vi vill nå ut till ännu fler, men personer med läsnedsättning är en målgrupp som kan dra sig för att besöka biblioteket. Barnen kan med fördel nås i skolan men biblioteken kan bli bättre på att uppsöka andra platser där förmedlare och den vuxna delen av målgruppen nås.

Tekniken kräver mycket tid, dels för inlärning och dels för att upprätthålla kunskaperna. Arbetar man inte med tjänster som Egen nedladdning regelbundet på sitt bibliotek kan kunskapen falla bort. Kompetensutveckling är viktig och måste med nödvändighet ske regelbundet, i den föränderliga värld vi lever i, med teknik i ständig utveckling. Metoden att utbilda piloter, som i sin tur utbildar sina kollegor, blev framgångsrik och kommer förhoppningsvis leva kvar i den ordinarie verksamheten på biblioteken.

I den tredje fasen, med delprojekt i tre skolklasser, har berättelsen och lusten varit det centrala. Enligt skolans läroplan skall undervisningen anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar. I de tre klasserna har vi fått möjlighet att arbeta utifrån det synsättet. Vi har kunnat prova olika metoder för att väcka intresse och lust att läsa. Man kan läsa på olika sätt. Utan att bli utpekade har barn med svårigheter att läsa tryckt text fått läsa ”med öronen”.

Barnen har varit delaktiga i bl.a. valet av vilket uttryck deras berättelse skulle ta. Att ta vara på elevernas idéer är en förutsättning för att få med dem i arbetet.

Läsningen har också inneburit samtal om texterna, något som är viktigt för läsförståelsen. Genom textsamtal sätter vi ord på vad

vi själva tycker och vi får höra andras tankar. Boksamtal enligt Chambers modell är en bra metod som fokuserar på själva läsupplevelsen. Vår erfarenhet med de äldre eleverna visar att inte alla böcker lämpar sig lika bra att jobba med. Det är en fördel om texterna är mer komplexa, vilket också är något som Chambers själv påtalar. Vill man jobba med metoden och elever som inte är så läsvana kan det vara bra att jobba kring kortare texter som man högläser i stället för att jobba kring längre, enklare texter.

Ny teknik erbjuder nya möjligheter att jobba kring en text. Andra förmågor än den att läsa eller skriva en tryckt text kan få företräde. Surfplattan är ett smidigt och lättanvänt verktyg som de flesta kan lära sig på kort tid. Genom arbete med Ipads, som eleverna inte använt i skolan tidigare, producerades illustrerade berättelser och filmer som de blev stolta över. Det har upplevts som positivt med nya arbetssätt och ny teknik i klassrummet.

För personer med läsnedsättning är det viktigt med en väl fungerande applikation för lån och läsning av talböcker i mobiler och surfplattor. Det var olyckligt för eleverna att appen Daisy Reader släcktes ned i början av projekttiden. En lösning var att köpa en applikation för läsning av talböcker, något vi kunde göra i skolan men som inte alla elever hade möjlighet att göra hemma. Det blev problematiskt att förklara för elever och föräldrar hur tjänsten Egen nedladdning fungerar. Den nya fria talboksappen Legimus kom först i slutet av projekttiden.

Genom delprojekten har vi bibliotekarier, förutom arbetet med barnen, fått tid för planering, inlärning av tekniska moment och dokumentation. Det har känts som ett privilegium. Lärarna arbetar under tidspress och har haft för lite tid för planering, men trots det har samarbetet upplevts som fruktbart. Även samarbete med andra bibliotekarier och yrkeskategorier har varit givande.

Ett återkommande problem i våra projektfaser har varit teknik som inte fungerar, i bibliotek och skolor. Behörigheter för vilka program som kan laddas ner varierar, teknisk utrustning kan saknas, trådlös uppkoppling finns inte i alla skolor eller på alla bibliotek. Utan tillgång till fungerande teknik kan vi inte få en likvärdig skola eller biblioteksservice. Det är en fråga för våra beslutsfattare att uppmärksamma.

Ordlista

Aidan Chambers metod för boksamtal är en metod som Chambers utarbetade i sitt arbete som lärare. Man samtalar med barnen i grupp om en bok alla läst. Samtalet leds av en vuxen som gör anteckningar. Inga svar är rätt eller fel. I första hand har man fyra frågor, där svaren skrivs i spalter. Frågorna är: Säg något du tyckte om i boken; Säg något du inte tyckte om i boken; Är det något du undrar över i boken; Hittar du mönster i boken, saker som upprepar sig? Svaren jämförs och diskuteras.

App, se applikation.

Applikation, förkortas app, är ett tillämpningsprogram för t.ex. mobila telefoner och surfplattor, som användaren kan ladda ner själv.

Barnbokskatalogen ger boktips om årets utgivning av barn- och ungdomslitteratur och utkommer i september varje år. Många av årets böcker presenteras med bild på bokomslaget, ämnessymbol, förlagsuppgifter och en kort annotation. Barnbokskatalogen finansieras av Kulturrådet och kan beställas gratis av skolor, bibliotek m.fl. Den finns även publicerad på webben.

Barnens bibliotek är en webbsida som bl.a. förmedlar boktips, publicerar Barnbokskatalogen och information om Bokjuryn. Sajten, som finansieras av Kulturrådet och Kultur i Väst, innehåller också författarpresentationer, användbara länkar m.m.

BESÖK, Biblioteksspersonal i E-län Samverkar för Ökad Kompetens, var ett projekt med medel från Europeiska socialfonden för att kompetensutveckla medarbetarna på 15 bibliotek i Östergötland september 2011–31 december 2013.

BTJ levererar olika typer av medietjänster till professionella användare, t.ex. universitet och bibliotek. BTJ producerar och säljer talböcker i Daisy-format.

Boka mig heter läsambassadörens formulär till barn för att kunna hitta rätt bok. Formuläret finns utlagt på läsambassadörens webbsida.

Bokens alla sidor med Bok-event var ett treårigt lässtimulerande projekt i Östergötland. Fyra kommuner deltog med start i januari 2008. Bok-eventen genomfördes i samverkan med Östergötlands länsmuseum. Syftet var att få deltagarna att kliva in i en bok, med hjälp av olika konstformer, och skapa något utifrån upplevelsen.

Bokjuryn är en årligen återkommande tävling där barn i Sverige i åldern 0-19 år röstar fram årets bästa böcker. Utgivningen presenteras i Barnbokskatalogen som utkommer i september varje år. I början av nästkommande år kan sedan barnen rösta på sina favoriter, upp till fem böcker. Omröstningen sker via webben eller genom det egna biblioteket. Vinnarna presenteras i april. Kulturrådet finansierar och Kultur i Väst organiserar Bokjuryn.

Boksamtal är att samtala om böcker man läst och på så sätt få andras, och kanske nya egna, perspektiv på texten. En metod beskrivs i Aidan Chambers metod för boksamtal (Se ovan).

Creative Commons är ett system av licenser, där skaparen av ett verk anger om och hur verket får delas av andra, ändras och spridas. De olika licenserna, som vilken upphovsman som helst får använda, har symboler som underlättar identifikationen av licenserna.

Daisy eller Digitalt Anpassat InformationsSYstem är en internationell standard för digitala talböcker. Daisy använder ljudformatet mp3.

Daisy Reader var en applikation genom vilken talbokslåntagare kunde lyssna på talböcker i smarta mobiler eller surfplattor. Appen var ett försöksprojekt och appen släcktes ned i december 2012.

Delaktighet. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har alla barn rätt att vara delaktiga i beslut som gäller dem. Hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad, när det bestäms vilket inflytande deras önskemål ska ha.

Digidel 2013. Kampanjen Digidel verkade för en ökad digital delaktighet i Sverige januari 2011–december 2013. ”Alla ska våga, vilja och kunna använda Internet.”

Dyslexi är en funktionsnedsättning som innebär specifika läs- och skrivsvårigheter.

Echo smartpen är en penna med skanner och mikrofon. Med pennan kan man spela in ljud och göra anteckningar som sedan kan föras över i en dator och bearbetas.

Egen nedladdning är en tjänst för talbokslåntagare. Efter registrering på ett bibliotek kan låntagaren själv logga in digitalt och få direkt tillgång till MTM:s hela katalog med talböcker.

Imovie är Apples app för film och filmredigering.

Kulturrådet, se Statens kulturråd.

Legimus är MTM:s mediekatalog och webbplats som lanserades våren 2013.

Legimus app är en fri app för att läsa talböcker i mobil eller surfplatta. Appen lanseras i tre stadier, den första versionen kom i maj 2013.

Ljudbok är en inläst bok som produceras kommersiellt och får läsas av alla. Ofta kommer den i cd- eller mp3-format, eller läses strömmande på dator, telefon eller surfplatta.

Länsbibliotek Östergötland är en del av Regionförbundet Östsam och verkar för att alla invånare i Östergötland ska ha en jämlik tillgång till medier, information och biblioteksservice av god kvalitet.

Läsambassadören har som uppdrag att främja ungas läslust. Tjänsten, som är på deltid och på två år, inrättades 2011 av Kulturrådet. Landets förste läsambassadör, 2011–2013, är Johan Unenge.

Läsnedsättning innebär att man har svårt att läsa tryckt text. Exempel på vad som kan orsaka läsnedsättning är synskada, dyslexi, rörelsehinder, utvecklingsstörning, läs- och skrivsvårigheter, hörselskada eller tillfälligt läshandikapp, kognitiva funktionsnedsättningar (till exempel traumatiska hjärnskador, afasi, autism, ADHD, demenssjukdomar, whiplashskador och psykiska funktionsnedsättningar) samt konvalescens. Personer med läsnedsättning har rätt att låna talböcker.

MTM, Myndigheten för tillgängliga medier, tidigare Tpb. Myndigheten ska, i samverkan med andra bibliotek, ge tillgång till litteratur för personer med läshinder.

PISA är en internationell undersökning där OECD tittar på förmågor i läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Undersökningen genomförs vart tredje år med femtonåringar i ett 60-tal länder.

Read2Go är en kommersiell app för att läsa böcker och talböcker. Förutom att lyssna kan man även se bokens text och bilder.

Statens kulturråd eller **Kulturråde**t, är en myndighet som ska verka för kulturens utveckling och tillgänglighet, utifrån de statliga kulturpolitiska målen. Kulturrådet delar ut olika bidrag, bl.a. till bibliotek. Dyslexiprojektet Allt genast har fått bidrag till läsfrämjande insatser.

Storyboard är ett kort filmmanus där man visar bilder/repliker scen för scen.

Talbok är inlästa böcker som produceras för personer med funktionsnedsättning. Produktionen och användningen regleras i upphovsrättslagen, § 17.

TPB, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, bytte den 1 januari 2013 namn till MTM, Myndigheten för tillgängliga medier.

Världsbokdagen År 1995 utsåg UNESCO den 23 april till Världsbokdagen, för främjandet av litteratur, upphovsrätt och tillgången till information.

Bilaga 1:

Den här boken är gjord av klass 1C på
Rimforsa skola våren 2013

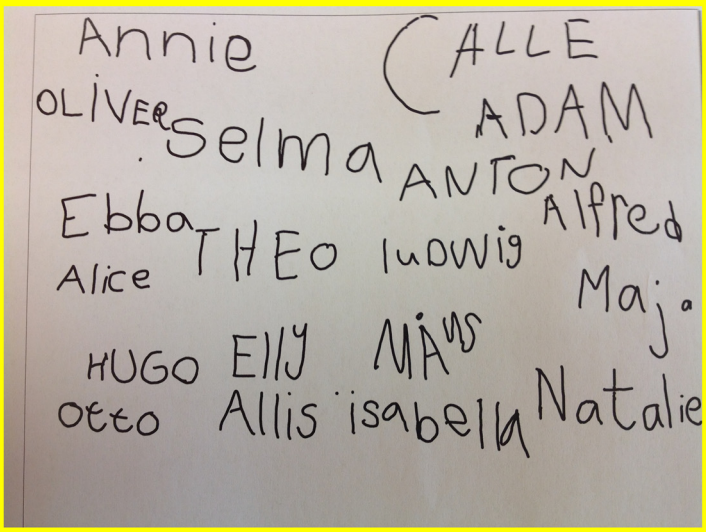

Bönne, Buns och
Bena hette tre
bönder.

De bodde på en
äng på varsin gård.

Bönne hade
många höns.

Buns födde
upp ankor och
gäss.

Bena var lång
och smal, han
hade kalkoner.

I skogen bodde Herr Räv tillsammans med Fru Räv
och fyra ungar. Herr Räv var myket smart.
När de var hungriga gick Herr Räv på matjakt. Han
gick till bönderna och tog höns, ankor eller kalkoner.

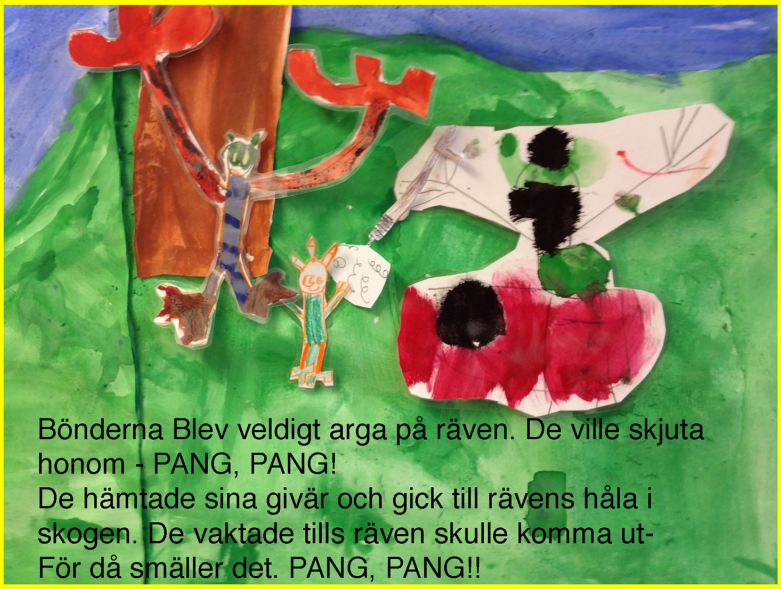

Bönderna Blev veldigt arga på räven. De ville skjuta honom - PANG, PANG!
De hämtade sina givär och gick till rävens håla i skogen. De vaktade tills räven skulle komma ut-
För då smäller det. PANG, PANG!!

En kväll när herr rev skulle ge sej ut på matjakt överraskades han av bönderna som satt utanför hålan.

Räven blev av
Med sin svans
när bönderna
sköt.
Han kom hem
Svanslös och
utan mat.

När bönderna
inte fick fatt i
räven
bestämde de
sig för att
gräva ut
räven. Först
med spadar,
men det var
jobbigt.

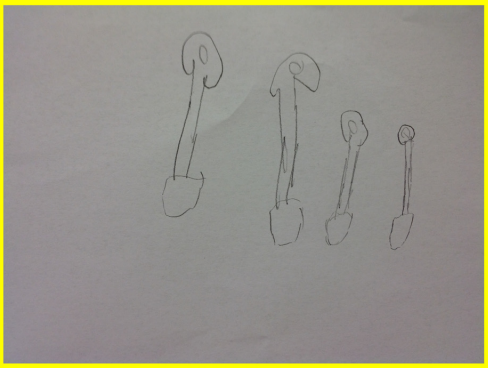

Då tog de fram sina grävmaskiner. De grävde
och grävde och grävde och grävde.....

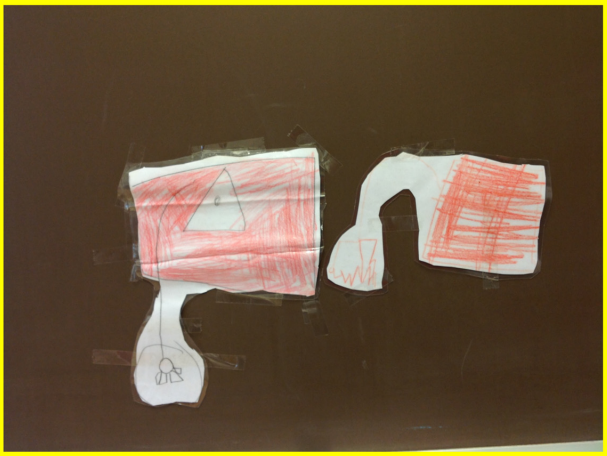

Rävarna i hålan fick gräva sig längre och längre och längre ner i jorden.

Uppe vid hålan sitter Bönne, Buns och Bena vid tältet och vaktar.

Rävarna vågar inte gå upp och ta mat. Dom blir mer och mer hungriga och nästan svälter .

Men efter 3 dagar och 3 nätter får herr Räv en idé.
"Jag ska gräva mig till Bönnes hönshus nummer 1".

Alla smårävarna får följa med och hjälpa till.

"Vi måste gräva åt ett speciellt håll" , säger herr Räv.
Å dom grävde och grävde tills de nådde fram till
Bönnes hönshus.

Den minsta räven sprang hem i gången med hönorna. Fru räv blev väldigt glad:"Nu behöver vi inte vara hungriga lengre",sa fru räv.

Nere i underjorden träffade herr räv på grävlingen.

Grävlingen vågar inte heller gå ur sin håla för böndernas grävmaskiner och giver.

Dom bestämmer att gå till Buns magasin, för där finns kalkoner och morötter och skinkstek....
Å så börjar de at gräva.
De tar så mycket de kan bära.

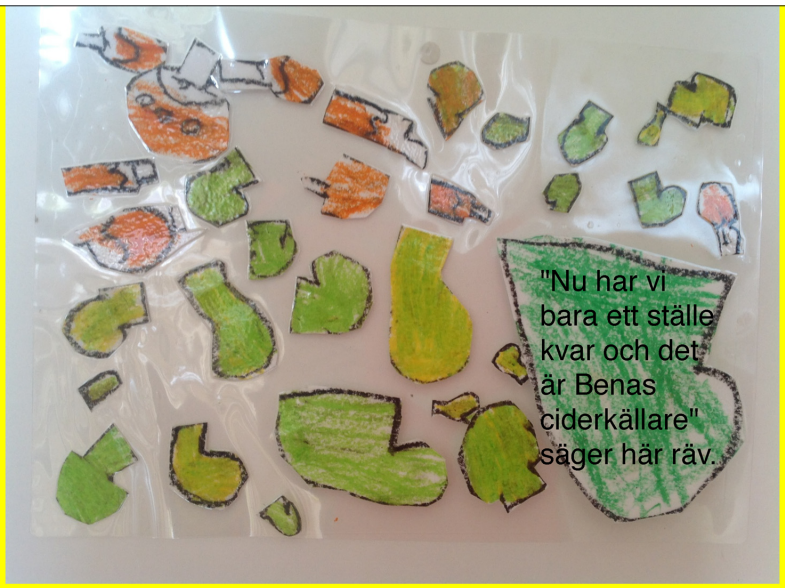

När de ska ta av ciderflaskorna kommer en tant. Rävarna och grävlingen måste gömma sig
Tanten ska ta tre flaskor
åt bena, men hon bestämmer sig för att ta två i stelet för bena har redan druckit så myke cider. Å det var tur för för herr räv , annars skulle han ha blivit upptekt bakom tredje flaskan och blivit dödad.

De tar med alla grejorna hem till familjen räv och alla andra djur för att ha kalas.på kalaset bestämmer djuren att bygga en egen stad under jorden å att aldrig mer komma upp."vi har ju gångar under jorden så vi kan hämta allt vad vi behöver",sa herr räv.

Utanför rävens håla sitter fortfarande Bönne och Buns och Bena och väntar med sina gevär , för att skjuta räven när han ska komma ut ur sin håla.

SLUT

Bilaga 2:

Valda Bokjuryböcker och filmlänkar

Samtliga böcker gavs ut under 2012.

Den magiska hjälmen av Jan Kjaer. Bokförlaget Hegas.

Djävulsstatyn av E. E. Richardson. Argasso bokförlag.

Hej, det är jag! : lämna mig inte ensam här igen …
av Nina Elisabeth Grøntvedt. Lilla Piratförlaget.

Komma undan av Anne Cassidy. Argasso bokförlag.

Kärleksakuten av Marie Oskarsson & Helena Bergendahl (ill.).
Bonnier Carlsen.

Mannys Manöver av Jeff Kinney. Bonnier Carlsen.

Midnatt av Ewa Christina Johansson. Bokförlaget Hegas.

Motståndarna av Arne Norlin och Andreas Palmaer. Alfabeta.
http://www.youtube.com/watch?v=9ypUTcvBti8

Skuggan i väggen av Kerstin Lundberg Hahn. Rabén Sjögren.
http://www.youtube.com/watch?v=hUk8DilxQ24

Spöken och spioner av Katarina Mazetti. Alfabeta.
http://www.youtube.com/watch?v=GCq0E69mYQc

Tavlan i Tallkrogen av Pontus Dahlin & Sofia Falkenhem (ill.)
Rabén Sjögren.

Vildingar och Vombater av Katarina Mazetti. Alfabeta.

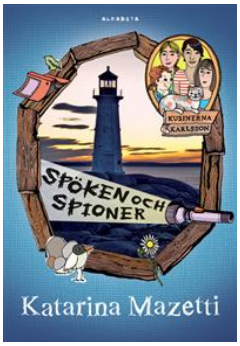

Bilaga 3:

Bokjuryn

Presentation av bok

Checklista vid filmning i iMovie:

1. **Idé – synopsis**
   Beskriv kort din idé för filmen.

2. **Ta reda på fakta – research**
   Ha med bokens titel, författare, ev. illustratör och förlag.

3. **Manus och bildmanus - storyboard**
   Skriv ner varje scen med dialoger/text och bilder.
   Ställ dig frågorna: Vad händer?
   Vart?
   För vilka?
   Varför?
   Vill du ha text, teckningar, foton eller musik, importera dessa till iMovie.

4. **Inspelningsplan**
   Platser för filmningen, aktörer. Behövs rekvisita? Vem ansvarar för vad i gruppen?

5. **Inspelning**
   Ut och filma!

6. **Redigering**
   Lägg ner dina klipp i tidslinjen, ändra det som behövs. Lägg till text, övergångar och effekter. Sist lägger du till musiken så den passar.

7. **Filmvisning**

8. **Utvärdering**

Bilaga 4:

Utvärdering av läsprojekt

Under det här läsåret har du och din klass deltagit i ett projekt i samarbete med biblioteket.

Under höstterminen fick du läsa en roman och sedan diskutera boken i grupp tillsammans med Susanna på biblioteket.
Vilken bok läste du?_____

Hur upplevde du läsningen?_____
_____

Hur upplevde du boksamtalet i grupp?_____
_____

Under vårterminen har du och din klass jobbat kring noveller. Ni har högläst novellerna i klassen, svarat på frågor kring dem i er läslogg och gjort ett grupparbete tillsammans med Susanna på biblioteket.

Vilken novell tyckte du bäst om?_____

Varför? Motivera!
_____
_____

Du fick tillsammans med några andra elever illustrera en av novellerna genom att göra en film. Hur tyckte du att detta fungerade?

Vad var bra?_____
_____

Vad kunde ha varit bättre?_____
_____

Namn (valfritt)_____

Tack för att du tog dig tid att svara!
Susanna

Länsbibliotek
Östergötland

ISBN 978-91-981516-7-1